

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

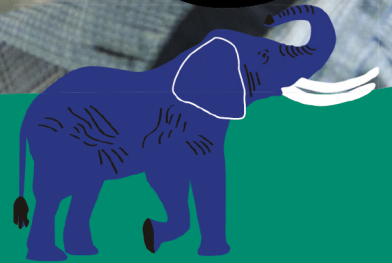
Ασημάκης Φλιάτουρας · Μαρία Σουκαλοπούλου · Άννα Ν. Αφεντουλίδου
Ζωή Ιωαννίδου · Βασιλική Μακρή · Ουρανία Βοσκάκη · Ιωάννης Λεύκος

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
η γλώσσα μας

Βιβλίο
μαθητή /
μαθήτριας

3.

Ε΄ δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας
Ε΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Βιβλίο μαθητή/μαθήτριας

Γ΄ τεύχος

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής

Θεοδωρίδης Αλέξανδρος

Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου

Αξιολογητής

Κατσούλης Φίλιππος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Γρηγορίου Φωτεινή

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Πέρδος Αθανάσιος

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Αντζόπουλος Νικόλαος

Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών

Υπεύθυνος του μαθήματος/γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης

Αθανάσιος Γιαννίκας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ

Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη Διδακτικών Βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ασημάκης Φλιάτουρας • Μαρία Σουκαλοπούλου • Άννα Ν. Αφεντουλίδου
Ζωή Ιωαννίδου • Βασιλική Μακρή • Ουρανία Βοσκάκη • Ιωάννης Λεύκος

Η γλώσσα μας
Ε΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Βιβλίο μαθητή/μαθήτριας

Γ΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας | Ε΄ Δημοτικού | Γ΄ τεύχος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Ασημάκης Φλιάτουρας , Αναπληρωτής Καθηγητής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, Επιστημονικός Υπεύθυνος Μαρία Σουκαλοπούλου , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας Άννα Ν. Αφεντουλίδου , Σύμβουλος Εκπαίδευσης, Δρ Παιδικής λογοτεχνίας Ζωή Ιωαννίδου , Εκπαιδευτικός Βασιλική Μακρή , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας Ουρανία Βοσκάκη , Επίκουρη Καθηγήτρια ΕΚΠΑ Ιωάννης Λεύκος , Μέλος ΕΔΙΠ Πανεπιστημίου Μακεδονίας
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	Δημήτρης Χαλκιόπουλος , Γραφίστας
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ	Κωνσταντίνος Θεοδωρόπουλος , Γραφίστας Χάρης Δημολιάτης , Γραφίστας
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ	Ευαγγελία Γουτιάνου , Εικονογράφος - Γραφίστρια
ΑΝΑΠΤΥΞΗ	Συγγραφική Ομάδα
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	Στέφανος Γιασιράνης , Εκπαιδευτικός, Δρ Παιδαγωγικής
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	Σταυρούλα Αντωνοπούλου , Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ	
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΩΝ	Δημήτρης Σεμιτέκολο , Γραφίστας - Σχεδιαστής Ιστοσελίδων
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ -	Ελένη Καραντζόλα , Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	

Τα σύμβολα του βιβλίου

Αναπτύσσουμε τις δεξιότητές μας

Κατανοούμε προφορικά κείμενα		Κατανοούμε γραπτά κείμενα	
Παράγουμε προφορικό λόγο		Συνθέτουμε και γράφουμε κείμενα	

Χτίζουμε τη γραμματική και το λεξιλόγιό μας

Μαθαίνουμε νέα γραμματικά φαινόμενα		Εμπεδώνουμε όσα γνωρίζουμε	
Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας		Μαθαίνουμε ορθογραφία	

Εργαζόμαστε μαζί στην τάξη

Συζητάμε στην τάξη		Διαβάζουμε ολόκληρα βιβλία	
Χωριζόμαστε σε ομάδες		Δουλεύουμε στον ρυθμό μας	
Παρακολουθούμε βίντεο		Βλέπουμε τι μάθαμε	
Δημιουργούμε σχέδια εργασίας		Διαβάζουμε κριτικά εικόνες	

Θα μας βοηθήσουν και αυτά...

Παρατηρούμε τον βαθμό δυσκολίας των δραστηριοτήτων		
Διαβάζουμε τις στρατηγικές και σχεδιάζουμε τις κινήσεις μας		
Συμβουλευόμαστε το σημείο που μας δείχνει η πινακίδα		

Στην ενότητα αυτή	Κειμενικοί τύποι Πολυτροπικότητα	Ακούμε, βλέπουμε, διαβάζουμε
-------------------	-------------------------------------	---------------------------------

7. Γιατί μία γλώσσα δεν είναι αρκετή;

<ul style="list-style-type: none"> • Συζητάμε για τη γλώσσα και την πολυγλωσσία • Διαβάζουμε γλωσσικές βιογραφίες • Ερευνάμε γλώσσες του κόσμου • Πορτάζουμε την ομορφιά των γλωσσών 	<ul style="list-style-type: none"> • Γλωσσικοί χάρτες • Συνεντεύξεις • Ποίηση • Γλωσσικές βιογραφίες • Ψηφιακές αφηγήσεις • Πολυτροπικά κείμενα • Εκπαιδευτικές πλατφόρμες και ιστοσελίδες • Αφίσες 	<ul style="list-style-type: none"> • Χάρτες των γλωσσών του κόσμου • Συνεντεύξεις για τη φύση της γλώσσας και τους γλωσσικούς μύθους • Γλωσσικές βιογραφίες πολύγλωσσων παιδιών και ενηλίκων • Ψηφιακές αφηγήσεις παιδιών για την πολυγλωσσία τους • Αφίσες για τις γιορτές των γλωσσών
--	---	--

8. Πώς η λογοτεχνία «γιορτάζει» τη φιλία

<ul style="list-style-type: none"> • Ερευνάμε και γνωρίζουμε την Άλκη Ζέη, τη Ζωρζ Σαρή και τις ιστορίες τους • Διαβάζουμε, επεξεργαζόμαστε και συγκρίνουμε αποσπάσματα από λογοτεχνικά έργα τους και τη μεταγραφή τους σε γκράφικ νόβελς • Συζητάμε για τη φιλία και τα παρατσούκλια, με αφορμή τη φιλία και τα βιβλία των δύο συγγραφέων 	<ul style="list-style-type: none"> • Λογοτεχνικά αποσπάσματα (μυθιστορήματα & γκράφικ νόβελς) • Εξώφυλλα και οπισθόφυλλα βιβλίων • Περιλήψεις βιβλίων • Δημοσιογραφικά άρθρα 	<ul style="list-style-type: none"> • Λογοτεχνικά αποσπάσματα της Άλκης Ζέη και της Ζωρζ Σαρή • Μεταγραφές των μυθιστορημάτων τους σε γκράφικ νόβελς • Αυτοβιογραφικές αφηγήσεις για τη φιλία τους και τα παρατσούκλια τους
---	--	---

Στην ενότητα αυτή	Κειμενικοί τύποι Πολυτροπικότητα	Ακούμε, βλέπουμε, διαβάζουμε
-------------------	-------------------------------------	---------------------------------

9. Επέτειοι και θρησκευτικές γιορτές

<ul style="list-style-type: none"> • Συζητάμε για τα γεγονότα της 28ης Οκτωβρίου, της 17ης Νοεμβρίου, της 25ης Μαρτίου και τη σχέση τους με το παρόν • Συζητάμε για τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και τη σημασία τους • Διαβάζουμε κείμενα που αναδεικνύουν αξίες και ιδέες συνδεδεμένες με την κάθε επέτειο και θρησκευτική γιορτή • Πορτάζουμε μαθαίνοντας και δημιουργώντας 	<ul style="list-style-type: none"> • Λογοτεχνικά αποσπάσματα • Γκράφικ νόβελς • Άρθρα • Επιστολές • Ποίηση • Γραμματόσημα • Πίνακες ζωγραφικής • Φωτογραφίες • Εικονογράφηση 	<ul style="list-style-type: none"> • Άρθρα εφημερίδων και περιοδικών • Λογοτεχνικά αποσπάσματα • Γκράφικ νόβελς • Επιστολές • Στίχους και τραγούδια • Βιβλία γνώσεων • Παραστάσεις θεάτρου σκιών • Ποιήματα
--	---	---

Συζητάμε, γράφουμε,
συνθέτουμε

Χτίζουμε τη
γραμματική μας

Χτίζουμε το
λεξιλόγιό μας

- Πολυτροπικές παρουσιάσεις για ζητήματα που αφορούν τη γλώσσα και τις γλώσσες του κόσμου
- Λέξεις της δικής μας τεχνητής γλώσσας και τα δικά μας σύμβολα γραφής
- Γλωσσικές βιογραφίες (γραπτές και ψηφιακές)
- Πληροφοριακά γραφήματα για τις στρατηγικές εκμάθησης γλωσσών
- Δημιουργικές δραστηριότητες για τη γιορτή των γλωσσών

- Η παραγωγή των φθόγγων και το Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο
- Οριστικές και αόριστες αντωνυμίες
- Ορθογραφία του επιθέτου *πολύς, πολλή, πολύ* και του επιρρήματος *πολύ*
- Αναφορικές αντωνυμίες
- Αναφορικές προτάσεις
- Επίθετα σε *-ων, -ούσα, -ον* και *-ων, -ων, -ον*

- Θεματικό λεξιλόγιο (γλώσσα)
- Πολυσημία
- Δάνειες λέξεις

- Σκέψεις για τη φιλία και τα παρατσούκλια
- Χάρτες με τα βασικά γεγονότα της ζωής των δύο συγγραφέων
- Λογοτεχνικά κείμενα και τα είδη τους

- Κλίση και χρήση των ουσιαστικών *η/ο συγγραφέας, η λογοτέχνιδα/ο λογοτέχνης*
- Μετασχηματισμοί κειμένων με αντικατάσταση γλωσσικών και αφηγηματικών στοιχείων

- Θεματικό λεξιλόγιο (λογοτεχνία)
- Κυριολεξία και μεταφορά
- Ομαδοποίηση λέξεων σε ευρύτερες λεξιλογικές κατηγορίες
- Σημασία της λέξης *παρατσούκλι*

Συζητάμε, γράφουμε, συνθέτουμε

Διαβάζουμε

- Ειδήσεις, επιστολές, συνταγές, θεατρικά έργα, ποιήματα, λεζάντες για έργα τέχνης, τραγούδια (28η Οκτωβρίου)
- Ποιητικούς αντίλογους, σχηματοποιήματα, μετασχηματισμούς στίχων (17η Νοεμβρίου)
- Κατασκευές, εθελοντικές δράσεις, κάλαντα, βραβεία όμορφων πράξεων, γράμμα στον Άγιο Βασίλη (Χριστούγεννα)
- Έργα τέχνης, σημαίες, συνεντεύξεις, τραγούδια, ποιήματα, κείμενα για θέατρο σκιών (25η Μαρτίου)
- Βιωματικές αναπαραστάσεις πίνακα: παγωμένη εικόνα, ρόλος στον τοίχο, ανακριτική καρτέλα, διάδρομο των εσωτερικών φωνών (Πάσχα)

- Επισκεπτόμαστε τις ψηφιακές βιβλιοθήκες και επιλέγουμε βιβλία σχετικά με τις επετείες και τις θρησκευτικές γιορτές που μελετάμε
- Διαβάζουμε λογοτεχνικά βιβλία για να προσεγγίσουμε τα ιστορικά και θρησκευτικά γεγονότα μέσα από μια άλλη ματιά
- Διαβάζουμε βιβλία γνώσεων, για να μάθουμε περισσότερα για τα ιστορικά και θρησκευτικά γεγονότα και να αναπτύξουμε το ερευνητικό μας πνεύμα

ΕΡΕΥΝΑΜΕ
γλώσσες του κόσμου

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ
την ομορφιά των γλωσσών

Γιατί μία
γλώσσα
δεν είναι
αρκετή;

**Παρατηρούμε την εικόνα
και συζητάμε:**

1. Ποια λέξη γράφεται στις καρτέλες;
2. Ποιες γλώσσες αναγνωρίζουμε;
3. Κάνουμε μια έρευνα στην τάξη. Ποιες γλώσσες γνωρίζουμε, χωρίς απαραίτητα να τις μιλάμε; Τις γράφουμε στον πίνακα της τάξης.
4. Περιηγηθούμε στον χάρτη *Οι γλώσσες στον κόσμο* από το Φωτόδεντρο. Τι ξέρουμε για κάποιες από τις γλώσσες που είδαμε; Τι θέλουμε να μάθουμε γενικά για τη γλώσσα ή για τις γλώσσες του κόσμου;

7.1 Τι είναι η γλώσσα;

Στην υποενότητα αυτή μαθαίνουμε:

- να εξηγούμε τι είναι η γλώσσα.
- να αναγνωρίζουμε τα στοιχεία από τα οποία φτιάχεται η γλώσσα.
- πώς να εντοπίζουμε πληροφορίες σε ακουστικά κείμενα.

1. Συζητάμε:

- Τι είναι η γλώσσα και γιατί είναι τόσο σημαντική για τους ανθρώπους;
- Από ποια στοιχεία φτιάχεται μια γλώσσα;

2. Παρατηρούμε τον τίτλο του Κειμένου 1 και απαντάμε:

- Ποιο είναι το θέμα του;
- Ποιες πληροφορίες μπορεί να μας δίνει για τη γλώσσα;

3. Πριν ακούσουμε τη συνέντευξη, διαβάζουμε σε ομάδες τις ερωτήσεις και κυκλώνουμε την απάντηση ή τις απαντήσεις που θεωρούμε σωστές:

1. Ένας/μια γλωσσολόγος:

- Μιλάει πολλές γλώσσες.
- Μελετάει τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των γλωσσών.
- Αναλύει τα συστατικά στοιχεία μιας γλώσσας.

2. Οι γλώσσες των παπαγάλων και των χιμπατζήδων:

- Δεν είναι στην πραγματικότητα γλώσσες αλλά απλά συστήματα επικοινωνίας.
- Είναι γλώσσες, αφού εξυπηρετούν την επικοινωνία.
- Δεν μπορούν να αναφερθούν σε κάτι που έγινε στο παρελθόν.

3. Τα ρομπότ:

- Μπορούν να απαντήσουν σε

όλες τις ερωτήσεις.

- Μπορούν να απαντήσουν μόνο σε ερωτήσεις για τις οποίες έχουν πάρει πληροφορίες.

4. Ένα παιδί κατακτά τη γλώσσα, γιατί:

- Γεννιέται με αυτό το χάρισμα.
- Μιμείται όσα ακούει από τους γονείς του και το γύρω περιβάλλον.
- Πηγαίνει στο σχολείο.

5. Ποια είναι τα συστατικά της γλώσσας;

- Οι ήχοι και οι σημασίες.

Η Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη είναι Ομότιμη Καθηγήτρια Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη [φωτογραφία], EPTnews.

- β. Οι λέξεις.
 γ. Οι ήχοι, οι σημασίες και οι γραμματικοί κανόνες.
- 6. Οι νοηματικές γλώσσες:**
- α. Δεν μπορούν να εκφράσουν όσα οι προφορικές γλώσσες.
 β. Εκφράζουν με διαφορετικούς τρόπους όσα και οι προφορικές γλώσσες.
- 7. Στον πλανήτη μας μιλιούνται σήμερα:**
- α. Περίπου 1.000 γλώσσες.
 β. Περίπου 7.000 γλώσσες.
 γ. Περίπου 5.000 γλώσσες.
- 8. Μπορεί μια γλώσσα να εξαφανιστεί;**
- α. Ναι, όταν χάνονται οι ομιλήτριες/οι ομιλητές που τη μιλάνε.
- β. Ναι, όταν χάνει πολύτιμο λεξιλόγιο.
 γ. Όχι, οι γλώσσες δεν εξαφανίζονται.
- 9. Υπάρχουν καλύτερες και χειρότερες γλώσσες;**
- α. Ναι. Για παράδειγμα, η αγγλική γλώσσα, την οποία μαθαίνουν δισεκατομμύρια άνθρωποι, είναι καλύτερη από πολλές άλλες.
 β. Όχι. Δεν υπάρχουν καλύτερες και χειρότερες γλώσσες. Κάθε γλώσσα εξυπηρετεί τις ανάγκες των ανθρώπων που τη μιλάνε.
- 10. Όταν οι γλώσσες δανείζονται λέξεις από άλλες γλώσσες:**
- α. Καλύπτουν τις ανάγκες της επικοινωνίας των ομιλητών και των ομιλητριών τους.
 β. Κινδυνεύουν να χάσουν το λεξιλόγιό τους και να εξαφανιστούν.

Χρωματίζουμε στις ερωτήσεις τις λέξεις-κλειδιά και, καθώς ακούμε, δίνουμε προσοχή, για να εντοπίσουμε τις απαντήσεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Τι είναι η γλώσσα;
 Συνέντευξη με την Ομότιμη Καθηγήτρια
 Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

4. Επιστρέφουμε στις ερωτήσεις της δραστηριότητας 3 και ελέγχουμε τις απαντήσεις μας.

Παίρνουμε βοήθεια από το απομαγνητοφωνημένο κείμενο της συνέντευξης.

5. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

Εντοπίζουμε πληροφορίες

- Για ποιους λόγους επικοινωνεί ένα ζώο με άλλα ζώα του είδους του;
- Πότε περίπου ένα παιδί λέει τις πρώτες του λέξεις;
- Συμπληρώνουμε το απόσπασμα του κειμένου:
«Η γλώσσα είναι ο πιο πολύπλοκος κώδικας , με τον οποίο οι άνθρωποι μπορούν με τρόπο και να για τα πάντα και να εκφράσουν τα τους».
- Σε τι διαφέρει η γλώσσα των ανθρώπων από τη γλώσσα των ρομπότ;

Βγάζουμε συμπεράσματα

- Σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι ομιλούμενες γλώσσες από τις νοηματικές;
- «Μια γλώσσα με πλουσιότερο λεξιλόγιο είναι καλύτερη από άλλες». Συμφωνούμε ή διαφωνούμε με αυτήν την άποψη; Ποια θα μπορούσαν να είναι τα επιχειρήματά μας;

Αξιολογούμε και κρίνουμε

- Έχουμε ακούσει παρόμοιες συνεντεύξεις με θέμα τη γλώσσα; Αν ναι, τι μας έκανε εντύπωση;
- Γιατί είναι χρήσιμο το επάγγελμα της/του γλωσσολόγου;
- Με ποιον τρόπο μπορούμε να βοηθήσουμε μια γλώσσα που κινδυνεύει;
- Κινδυνεύει η γλώσσα μας, αν χρησιμοποιούμε ξένες λέξεις;

Χτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Γνωρίζουμε τις σημασίες της λέξης γλώσσα και ανακαλύπτουμε τις σημασίες που έχουν οι πολύσημες λέξεις. Δραστηριότητες 1 και 2

Ανακαλύπτουμε δάνειες λέξεις. Δραστηριότητες 3-5

Χτίζουμε τη γραμματική μας

Μαθαίνουμε πώς παράγονται οι γλωσσικοί ήχοι. Δραστηριότητες 6 και 7

6. Κάνουμε έρευνα με βάση τα ενδιαφέροντά μας:

Δουλεύουμε ατομικά και ταξινομούμε από το 1 (περισσότερο) ως το 4 (λιγότερο) τι θα θέλαμε να μάθουμε σχετικά με τη γλώσσα και τις γλώσσες του κόσμου:

- Ποιες είναι οι γλώσσες με τους περισσότερους και τους λιγότερους ομιλητές και τις περισσότερες και τις λιγότερες ομιλήτριες;
- Μπορούν οι υπολογιστές να μιλάνε όπως οι άνθρωποι;
- Ποιες είναι οι οικογένειες των γλωσσών;
- Υπάρχει μόνο μία νοηματική γλώσσα;

Στη συνέχεια, σχηματίζουμε ομάδες με όσους και όσες έχουν τα ίδια ενδιαφέροντα με εμάς και ξεκινάμε την έρευνα. Χρησιμοποιούμε πληροφορίες από το βίντεο και αναζητάμε περισσότερες πληροφορίες από το διαδίκτυο ή από άλλες πηγές.

Ετοιμάζουμε μια παρουσίαση με κείμενο και εικόνες και την παρουσιάζουμε στην ολομέλεια της τάξης.

Μαθαίνουμε περισσότερα για τη γλώσσα.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Κατασκευάζοντας γλώσσες: Έχε γεια

Ο Τζον Ρόναλντ Ρούελ Τόλκιν, άγγλος ακαδημαϊκός και συγγραφέας της τριλογίας *ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών* και άλλων σημαντικών έργων φανταστικής λογοτεχνίας, διακρινόταν για τη μεγάλη του αγάπη για την κατασκευή γλωσσών. Στην εικόνα βλέπουμε την πρώτη στροφή του ποιήματος *Έχε γεια* στην κατασκευασμένη γλώσσα Κουέννα. Ο Τζ. Ρ. Ρ. Τόλκιν κατασκεύαζε τις γλώσσες και τα αλφάβητά τους. Το αλφάβητο που κατασκεύασε για τη γλώσσα Κουέννα ονομάστηκε Τένγκουαρ.

7.1 Τι είναι η γλώσσα;

ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ακούμε το ποίημα
Έχε γεια, Namárië

ἄ! τὸ γί τῆσιν τῶν ἄρῶν.
εἶς ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν
εἶς ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν
ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν
ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν
ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν
ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν ἰσὶν.

"Namárië" [εἰκόνα], *Wikipedia*.

Αχ! Σαν χρυσάφι πέφτουν τα φύλλα
στον αγέρα, χρόνια αμέτρητα σαν τα
κλαδιά των δέντρων!
Τα χρόνια έχουν περάσει σαν
γρήγορες γουλιές από γλυκό υδρομέλι
στα ψηλά παλάτια πέρα από τη
Δύση, κάτω απ' τους γαλάζιους
θόλους της Βάρντα*, όπου τ' αστέρια
τρεμποαίζουν στο τραγουδί της φωνής
της, ιερής και βασιλικής.

Τζον Ρόναλντ Ρούελ Τόλκιν, *Ο άρχοντας των
δαχτυλιδιών. 1. Η συντροφιά του δαχτυλιδιού,*
μτφρ. Ε. Χατζηθανάση-Κόλλια, Κέδρος.

*Βάρντα: η βασίλισσα των αστεριών, θεότητα του φανταστικού κόσμου του Τόλκιν

7. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποιο συναίσθημα μάς δημιουργεί το ποίημα; Από ποιες λέξεις ή φράσεις προκύπτει;
- Ποιες/ποιοι μπορεί να είναι οι ομιλήτριες/ομιλητές της Κουένια;
- Σας θυμίζει το αλφάβητο Τεγκουάρ κάποιο άλλο αλφάβητο;
- Γιατί πιστεύουμε ότι ο συγγραφέας επέλεξε να κατασκευάζει τις γλώσσες των πρωταγωνιστριών/πρωταγωνιστών του βιβλίου του; Τι αποφάσεις χρειάστηκε να πάρει για την κατασκευή τους;
- Μπορούμε να σκεφτούμε άλλα βιβλία, ταινίες ή παιχνίδια στα οποία υπάρχουν τεχνητές ή κατασκευασμένες γλώσσες; Ποιον σκοπό εξυπηρετούν;

8. Συγκρίνουμε το Κείμενο 1 με το Κείμενο 2 και συζητάμε:

- Ποιες ανάγκες εξυπηρετεί μια φυσική, ανθρώπινη γλώσσα και ποιες μια τεχνητή γλώσσα;
- Σε τι διαφέρουν οι φυσικές από τις τεχνητές γλώσσες;
- Είναι η γλώσσα των υπολογιστών μια τεχνητή γλώσσα;

Γνωρίζουμε σύμβολα γραφής
και αλφάβητα γλωσσών του κόσμου.

Χτίζουμε τη γραμματική μας

Γνωρίζουμε το αλφάβητο που χρησιμοποιούν τα λεξικά και οι γλωσσολόγοι για την προφορά. Δραστηριότητες 8-10

Χρησιμοποιούμε συντομογραφίες στη γλώσσα της ψηφιακής μας επικοινωνίας.

Δραστηριότητα 11

9. Κατασκευάζουμε λέξεις της δικής μας μυστικής γλώσσας:

Τσεκάρουμε κάθε βήμα που ολοκληρώνουμε:

- Ανταλλάσσουμε ιδέες για τη γλώσσα μας. Ποιο είναι το όνομά της; Ποιες είναι οι ομιλήτριες και ποιοι οι ομιλητές της; Πού ζουν; Γιατί τη χρησιμοποιούν;
- Αποφασίζουμε τα δέκα σύμβολα γραφής της γλώσσας, χρησιμοποιώντας τη φαντασία μας. Με αυτά γράφουμε πέντε λέξεις με τη σημασία τους.
- Μοιραζόμαστε στην τάξη τις πληροφορίες για τη γλώσσα μας και τις λέξεις που κατασκευάσαμε.
- Συζητάμε τι μας άρεσε, ποιες δυσκολίες συναντήσαμε και πώς νιώσαμε που κατασκευάσαμε λέξεις μιας μυστικής γλώσσας.

10. Δημιουργούμε με τις πληροφορίες της υποενότητας το λήμμα γλώσσα για μια νεανική διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια. Συμβουλευόμαστε τα εξηγητικά κείμενα της ενότητας 5.

11. Φεύγοντας...

- Γράφουμε δύο καινούριες πληροφορίες που μάθαμε σ' αυτήν την υποενότητα:

.....
.....

- Γράφουμε ένα ερώτημα που προέκυψε σ' αυτήν:

.....

7.2 Γιατί μιλάμε πολλές γλώσσες;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- να αξιολογούμε τη σημασία της μητρικής γλώσσας και της εκμάθησης άλλων γλωσσών.
- πώς να γράφουμε τις δικές μας γλωσσικές βιογραφίες.

1. Συνεργαζόμαστε και γράφουμε:

Απαντάμε στα ερωτήματα, γράφοντας τις ιδέες μας στα πλαίσια. Μοιραζόμαστε στην τάξη τις ιδέες μας.

Πώς μπορεί κάποιος/κάποια να μάθει μια γλώσσα;

1.
2.
3.

1.
2.
3.

Γιατί μαθαίνουμε μια άλλη γλώσσα;

2. Παρακολουθούμε στο διαδίκτυο το βίντεο με τίτλο *Μαζί για όλα τα παιδιά, Αζίζ της UNICEF Greece* και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Από που είναι ο Αζίζ και πού μένει τώρα;
- Ποιες γλώσσες μιλάει; Γνωρίζουμε κάτι για κάποιες από αυτές; Αν όχι, αναζητάμε πληροφορίες στο διαδίκτυο.
- Εμείς γνωρίζουμε ανθρώπους που μιλάνε πολλές γλώσσες; Ποιες γλώσσες μιλάνε; Πώς τις έμαθαν;

3. Διαβάζουμε γρήγορα τα Κείμενα 3 και 4:

- Τι μπορεί να σημαίνει ο τίτλος *Γλωσσικές βιογραφίες*; Τι περιμένουμε να διαβάσουμε;
- Ποιοι είναι οι συγγραφείς των κειμένων; Ποιες οι ηλικίες τους;
- Τι σημαίνουν η λέξη *δίγλωσσος* και η φράση *μητρική γλώσσα*;

Καθώς διαβάζουμε ένα μεγάλο κείμενο, προσπαθούμε σε κάθε παράγραφο να βρούμε την κεντρική της ιδέα, ώστε να καταλάβουμε καλύτερα το περιεχόμενο και τη δομή του.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Στάθης, 11 ετών

Γλωσσικές βιογραφίες

5 Με λένε Στάθη, είμαι 11 χρονών και είμαι δίγλωσσος. Μένω στη Στοκχόλμη και πάω σε σουηδικό σχολείο. Κάθε λίγο και λιγάκι όμως, με το που κλείνουν τα σχολεία, πάμε στην Αθήνα για να δούμε τον παππού, τη γιαγιά, τη θεία μου και τα ξαδέλφια μου. Τα ταξίδια στην Ελλάδα έχουν πλάκα, γιατί το αεροπλάνο είναι κάθε φορά γεμάτο με άλλα παιδιά, τα οποία πάνε να δουν τον παππού τους και τη γιαγιά τους στην Ελλάδα και μιλάνε κι αυτά Ελληνικά και Σουηδικά.

Μερικά από αυτά, μάλιστα, τα ξέρω, γιατί πηγαίνουμε μαζί ελληνικό σχολείο τα σαββατιάτικα πρωινά. Το σχολείο το Σάββατο είναι βάσανο, αλλά εκεί έχω κάνει **πολλούς** φίλους και ανυπομονώ κάθε εβδομάδα να τους δω. Μέσα στην τάξη μιλάμε Ελληνικά και έξω στο διάλειμμα Σουηδικά, κρυφά από τους γονείς μας που θέλουν οπωσδήποτε να μιλάμε μόνο Ελληνικά. Όμως, για εμάς έχει πλάκα, γιατί μπορούμε να συνεννοούμαστε σε δύο γλώσσες, καμιά φορά και σε τρεις, αν βάλεις και όλες τις αγγλικές λέξεις που ξέρουμε!

15 Στο σπίτι από γλώσσες γίνεται χαμός! Με τον μπαμπά μου μιλάω Σουηδικά, με τη μαμά Ελληνικά και με τον αδελφό μου, όπως μας βγαίνει κάθε φορά. Αλλά και με τη μαμά μου καμιά φορά μιλάω Σουηδικά, όταν θέλω να της πω πράγματα που έγιναν στο σχολείο και θέλω να της τα πω γρήγορα. Αλλά και οι γονείς μου δεν πάνε πίσω! Παρόλο που η μαμά μου ξέρει πολύ καλά Σουηδικά και ο μπαμπάς μου καταλαβαίνει Ελληνικά, **οι ίδιοι** επιμένουν να μιλάνε μεταξύ τους Αγγλικά, γιατί αυτή τη γλώσσα μιλούσαν, όταν γνωρίστηκαν, και δεν μπορούν τώρα να την αλλάξουν. Όταν ήμουν μικρός, δεν καταλάβαινα τι έλεγαν, τώρα όμως καταλαβαίνω, όταν μιλάνε για εμένα, οπότε πάει και η κρυφή τους γλώσσα!

Πότε γράφουμε δύο λ στο επίθετο πολύς-πολλή-πολύ;

7.2 Γιατί μιλάμε πολλές γλώσσες;

ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- 25 Ένα άλλο καλό με τις δύο μου γλώσσες είναι ότι εντυπωσιάζω τους φίλους μου στην Ελλάδα και στη Σουηδία. **Κάποιοι** με βάζουν να τους μαθαίνω λέξεις από τη μία ή από την άλλη γλώσσα και καμιά φορά κάνουμε πλάκες. Γράφω μηνύματα στα Ελληνικά σε Σουηδούς ή στα Σουηδικά σε Έλληνες. Τότε χαίρομαι που έχω μάθει να γράφω και στα Ελληνικά κι εγώ με πιάνουν τα νεύρα μου που ξυπνάω νωρίς κάθε Σάββατο.
- 30 Καμιά φορά βλέπω ότι οι μεγάλοι χαίρονται, επειδή μπορώ και χρησιμοποιώ τις δύο γλώσσες τόσο εύκολα. Με ρωτάνε σε ποια γλώσσα σκέφτομαι, σε ποια γλώσσα ονειρεύομαι και ποια είναι πιο εύκολη. Τι περίεργες ερωτήσεις! Είναι και οι δύο γλώσσες μου αχώριστες η μία από την άλλη, και μαζί με τα Αγγλικά και ίσως και άλλες που θα μάθω στο μέλλον με κάνουν αυτόν που είμαι!
- 35

Στάθης, μαθητής Ε' Δημοτικού, δημοσίευτο κείμενο.

Ποιες λέξεις του κειμένου αντικαθιστούν οι λέξεις με τα έντονα γράμματα;

Παρακολουθούμε τη γλωσσική βιογραφία του Στάθης σε ψηφιακή αφήγηση.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Χριστίνα, 11,5 ετών

Γλωσσικές βιογραφίες

Το να μαθαίνουμε ξένες γλώσσες είναι πολύ ωραίο συναίσθημα. Γιατί αν ξέρεις πολλές ξένες γλώσσες, μπορείς να αποκτήσεις πολλούς φίλους από άλλες χώρες. Εγώ είμαι από τη Ρωσία και τα Ρωσικά είναι η **μητρική** μου γλώσσα.

Στην αρχή, όταν είχα πρωτομπεί στην τάξη, αντιμετώπιζα πολλές δυσκολίες, όχι μόνο επειδή δεν ήξερα καλά τη γλώσσα, αλλά επειδή οι γονείς μου δεν είναι Έλληνες και με κορόιδευαν. Μου έλεγαν πως είμαι άλλη, είμαι ξένη και δεν αξίζω να είμαι στην Ελλάδα. Αλλά εγώ ήμουν, είμαι και θα είμαι περήφανη για τη χώρα μου, τους γονείς μου και για μένα. Οι γλώσσες είναι θησαυρός.

Γ. Γάτση, «Τι μας λένε τα παιδιά μας», Πολύδρομο.

Αν μια γλώσσα δεν είναι η μητρική μου, τι είναι;

4. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

Εντοπίζουμε πληροφορίες

- Ποιες γλώσσες μιλάνε τα παιδιά;
- Σε ποιες χώρες μένουν τα παιδιά;

Βγάζουμε συμπεράσματα

- Τι εννοεί ο Στάθης όταν λέει «με τον αδελφό μου όπως μας βγαίνει κάθε φορά»; Γιατί συμβαίνει αυτό;
- Υπογραμμίζουμε στα κείμενα λέξεις και φράσεις που δείχνουν τη στάση του Στάθη και της Χριστίνας απέναντι στην πολυγλωσσία τους.

Αξιολογούμε και κρίνουμε

- Συγκρίνουμε τη στάση των παιδιών απέναντι στη Χριστίνα και τον Στάθη.
- Εσείς θεωρείτε τον εαυτό σας πολύγλωσση/πολύγλωσσο; Αν όχι, θα θέλατε να είστε; Γιατί;
- Αναζητάμε το λήμμα *γλώσσα* και τη σημασία της φράσης *μητρική γλώσσα* στο *Χρηστικό Λεξικό* της Ακαδημίας Αθηνών. Γιατί υπάρχει εναλλακτικά και η φράση *πρώτη γλώσσα*;

Φτιάχνουμε το γλωσσικό μας πορτρέτο.

Χτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Δημιουργούμε φράσεις και μαθαίνουμε εκφράσεις με τη λέξη *γλώσσα*.
Δραστηριότητες 1 και 2

Χτίζουμε τη γραμματική μας

Χρησιμοποιούμε οριστικές και αόριστες αντωνυμίες. Δραστηριότητες 3 και 4
Γινόμαστε καλύτεροι/καλύτερες στην ορθογραφία του επιθέτου *πολύς, πολλή, πολύ* και του επιρρήματος *πολύ*. Δραστηριότητα 5

5. Γράφουμε τη δική μας γλωσσική βιογραφία:

Πρώτα, μελετάμε σε ομάδες τη δομή, το περιεχόμενο και τη γλώσσα των κειμένων 3 και 4 και σημειώνουμε τα κριτήρια, με τα οποία θα αξιολογήσουμε τα κείμενά μας. Μας βοηθάνε τα κριτήρια αξιολόγησης στις επαναληπτικές ενότητες του βιβλίου. Στη συνέχεια, γράφουμε τη γλωσσική μας βιογραφία και την αξιολογούμε.

Μπορούμε να γράψουμε τη γλωσσική μας βιογραφία στη μητρική μας γλώσσα ή σε κάποια γλώσσα που αγαπάμε.

Ο Έλληνας που μιλάει 32 γλώσσες - από Σανσκριτικά μέχρι Μάνταριν

Με λένε Γιάννη. Είμαι γλωσσολόγος και εργάζομαι ως μεταφραστής στις Βρυξέλλες, στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι γλώσσες είναι το επάγγελμά μου, αλλά και η μεγάλη μου αγάπη. Μεταφράζω από και προς τα Ελληνικά, **τα οποία** είναι η πρώτη μου γλώσσα. Μιλώ τις περισσότερες από τις ευρωπαϊκές γλώσσες αλλά και Αραβικά, Τουρκικά, Εβραϊκά, Περσικά, Κινεζικά, Ιαπωνικά και Σανσκριτικά.

Για μένα οι γλώσσες είναι αναμφίβολα ένα εφόδιο, για να γνωρίσεις **ενδιαφέρουσες** ιδέες και να καταλάβεις νέους τρόπους σκέψης. Όταν άρχισα να μαθαίνω Σανσκριτικά, μια δύσκολη γλώσσα, **που**, όμως, πλούτισε τη ζωή μου όσο λίγες, είχα

ήδη μεγάλη αγάπη για τον ινδικό πολιτισμό και η ενασχόλησή μου με τη γλώσσα με βοήθησε να αγκαλιάσω την ινδική κουλτούρα σε πιο επιστημονική βάση. Επίσης, μου αρέσει, όταν ταξιδεύω, να μην είμαι ένας απλός τουρίστας, αλλά να γνωρίζω ανθρώπους και να μοιράζομαι ουσιαστικές εμπειρίες μαζί τους. Να μιλάω στην ψυχή τους, να τους καταλαβαίνω και να με καταλαβαίνουν.

Για να μάθεις πολλές γλώσσες απαιτείται ένας συνδυασμός ταλέντου, αγάπης, αφοσίωσης, περιέργειας και συστηματικής δουλειάς. Όσο πιο νέος είσαι τόσο γρηγορότερα και ευκολότερα μαθαίνεις. Αυτό, όμως, δε σημαίνει ότι δεν μπορείς να ξεκινήσεις να μαθαίνεις μια γλώσσα, όταν πια μεγαλώσεις. Εξασκώμαι και μόνος στις γλώσσες που μαθαίνω, διαβάζοντας βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά, ακούγοντας τραγούδια, βλέποντας ταινίες, βίντεο και παραστάσεις. Για εμένα, οι γλώσσες είναι η ζωή μου και σας προτρέπω να μάθετε **όσες** περισσότερες μπορείτε. Γνωρίζοντας την ομορφιά των γλωσσών, έρχεστε ένα βήμα πιο κοντά στο να γνωρίσετε τον κόσμο!

Θ. Αντωνόπουλος, «Ο Έλληνας που μιλάει 32 γλώσσες - από Σανσκριτικά μέχρι Μάνταριν» (διασκευή), *Life*.

5

10

15

20

25

Σε ποιες λέξεις αναφέρονται οι λέξεις με τα έντονα γράμματα;

Συμπληρώνουμε:
Γνωρίζουμε
ενδιαφέρ.....
τρόπους σκέψης.

6. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Χρωματίζουμε τις γλώσσες που αναφέρονται στο κείμενο.
- Ποιοι τρόποι προτείνονται για την εξάσκηση στις γλώσσες; Ποιες άλλες στρατηγικές και μεθόδους μπορούμε να σκεφτούμε;
- Τι σημαίνουν οι λέξεις *αναμφίβολα*, *ενασχόληση*, *κουλτούρα*, *προτρέπω*; Βρίσκουμε συνώνυμα, όπου μπορούμε.

7. Συγκρίνουμε τα Κείμενα 3, 4 και 5 και συζητάμε:

- Πώς έμαθαν οι συγγραφείς τις γλώσσες που μιλάνε; Για ποιους λόγους τις έμαθαν;
- Συγκρίνουμε τα πλεονεκτήματα της πολυγλωσσίας που αναφέρονται στα τρία κείμενα.

Χτίζουμε τη γραμματική μας

Μαθαίνουμε τις αναφορικές αντωνυμίες και τις αναφορικές προτάσεις.

Δραστηριότητες 6-10

Χρησιμοποιούμε επίθετα που κλίνονται όπως το επίθετο *ενδιαφέρων*, *ενδιαφέρουσα*, *ενδιαφέρον*. Δραστηριότητα 11

Χρησιμοποιούμε αναφορικές προτάσεις και γράφουμε ένα βιογραφικό κείμενο. Δραστηριότητα 12

Εντοπίζουμε στον χάρτη τις χώρες όπου μιλιούνται οι γλώσσες που συναντήσαμε.

8. Οργανώνουμε τη δική μας στρογγυλή τράπεζα:

Χωριζόμαστε σε ομάδες. Η μία ομάδα αναλαμβάνει να υποστηρίξει με επιχειρήματα την άποψη ότι είναι χρήσιμο και ωφέλιμο να μαθαίνουμε πολλές γλώσσες από μικρή ηλικία και η άλλη το αντίθετο.

9. Φτιάχνουμε σε ομάδες ένα πληροφοριακό γράφημα με συμβουλές για τους τρόπους εξάσκησης στις γλώσσες που μαθαίνουμε. Αναρτούμε τα πληροφοριακά γραφήματα στο σχολείο μας.

10. Φεύγοντας...

Επιστρέφουμε στη δραστηριότητα 1 της υποενότητας. Τι μπορούμε να διορθώσουμε ή να προσθέσουμε στις απαντήσεις μας, σύμφωνα με όλα αυτά που συζητήσαμε;

7.3 Γιορτάζουν οι γλώσσες:

Στην υποεπότητα αυτή μαθαίνουμε:

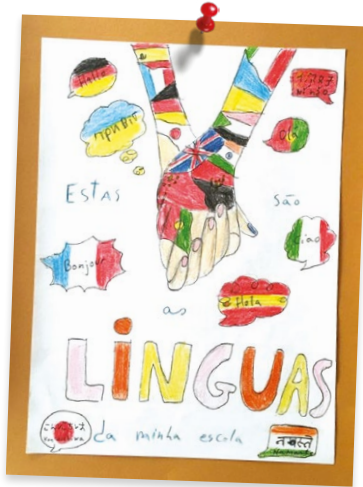
- να εργαζόμαστε ομαδικά, για να ολοκληρώσουμε ένα σχέδιο εργασίας.
- να εργαζόμαστε ομαδικά, για να ετοιμάσουμε μια γιορτή για τη γλώσσα μας και τις γλώσσες του κόσμου.

1. Παρατηρούμε τις εικόνες και απαντάμε στις ερωτήσεις:

Παγκόσμια Ημέρα Μητρικής Γλώσσας [αφίσα], Εργαστήριο Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, ΑΠΘ.

«Γλώσσες στο σχολείο μου» [αφίσα], Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών.

Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας [αφίσα], Υπουργείο Εξωτερικών.

10η Γιορτή Πολυγλωσσίας [αφίσα], Δήμος Θεσσαλονίκης.

- Ποιες παγκόσμιες ημέρες αναφέρονται στις εικόνες; Πότε τις γιορτάζουμε; Γιατί υπάρχουν αυτές οι γιορτές;
- Γιατί τα γράμματα στη λέξη *Πολυγλωσσία* δεν είναι μόνο ελληνικά;
- Τι αναπαριστά το έργο των παιδιών με τίτλο *Linguas da minha escola/ Γλώσσες στο σχολείο μου*; Γιατί επέλεξαν αυτήν την αναπαράσταση;
- Ποια χρώματα κυριαρχούν στην αφίσα της Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας; Γιατί; Ποιες λέξεις αναγνωρίζουμε; Γιατί αναγράφονται αυτές οι λέξεις;

Ευρωπαϊκή Ημέρα Γλωσσών [εικόνα].

Μαθαίνουμε περισσότερα για τις γιορτές των γλωσσών.

2. Κάνουμε έρευνα και ετοιμάζουμε μια γιορτή για τις γλώσσες. Αφού μελετήσουμε τον τρόπο με τον οποίο δουλεύουμε σε ένα σχέδιο εργασίας, επιλέγουμε με την ομάδα μας μία από τις παρακάτω δραστηριότητες:

ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πώς δουλεύουμε

Χωριζόμαστε σε ομάδες.

1

Επιλέγουμε να δουλέψουμε με τις γλώσσες που μας ενδιαφέρουν.

2

Επιλέγουμε κάποια από τις παρακάτω δραστηριότητες ή σχεδιάζουμε μία που ενδιαφέρει την ομάδα μας.

3

Χρησιμοποιούμε τις πηγές που δίνονται για την έρευνά μας ή αναζητάμε δικές μας.

4

Εργαζόμαστε στις ομάδες μας, αναλαμβάνοντας ρόλους.

5

Παρουσιάζουμε την εργασία μας στην τάξη, κάνοντας πρόβα για την τελική γιορτή.

6

Μελετάμε πηγές για την έρευνά μας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1

ΟΜΑΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Πώς λέμε γεια στις διάφορες γλώσσες του κόσμου; Συγκεντρώνουμε χαιρετισμούς από τις πιο κοντινές μας γεωγραφικά μέχρι τις πιο απομακρυσμένες γλώσσες του κόσμου. Στη γιορτή χωρίζουμε τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες σε ομάδες και τους/τις ζητάμε να παίξουν με κάθε χαιρετισμό το προφορικό παιχνίδι *σπασμένο τηλέφωνο*. Δίνουμε βαθμούς, αν ο χαιρετισμός «επιβιώσει» ως το τέλος...

ΚΟΥΙΖ

Αναζητάμε λέξεις που η Ελληνική έχει δανειστεί από άλλες γλώσσες και την προέλευσή τους. Ετοιμάζουμε ένα κουίζ με απαντήσεις για την προέλευση της λέξης. Χωρίζουμε τις συμμετέχουσες και τους συμμετέχοντες σε ομάδες. Η ομάδα με τις περισσότερες σωστές απαντήσεις κερδίζει.

2

3

ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Μετατρέπουμε τις γλωσσικές βιογραφίες που γράψαμε στην ενότητα σε ψηφιακές αφηγήσεις με ήχο και εικόνα.

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Αναζητάμε φράσεις από διάφορες γλώσσες με τη μετάφρασή τους. Ετοιμάζουμε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι. Μπορούν οι παίκτες και οι παίκτριες να αναγνωρίσουν από ποια γλώσσα προέρχονται οι φράσεις;

4

5

ΑΦΙΣΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Ετοιμάζουμε την αφίσα και τις προσκλήσεις της γιορτής. Επιλέγουμε τα χρώματα και το κείμενο. Μια καλή ιδέα είναι να γράψουμε στην αφίσα το *καλωσήρθατε* στις γλώσσες της γιορτής.

**ΣΧΕΔΙΟ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΕΡΕΥΝΑΜΕ & ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ

την Άλκη Ζέη, τη Ζωρζ Σαρή
και τις ιστορίες τους

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ, ΕΠΕΞΕΡΓΑ- ΖΟΜΑΣΤΕ & ΣΥΓΚΡΙΝΟΥΜΕ

αποσπάσματα από λογοτεχνικά έργα τους και
τη μεταγραφή τους σε γκράφικ νόβελς

Ζωρζ Σαρή & Άλκη Ζέη
[επεξεργασμένη φωτογραφία],
ΕΡΤ.

ΣΥΖΗΤΑΜΕ

για τη φιλία και τα παρατσούκλια
με αφορμή τη φιλία και τα βιβλία
των δύο συγγραφέων

ΠΑΡΑΓΟΥΜΕ & ΑΞΙΟΛΟΓΟΥΜΕ

δημιουργικά έργα

Πώς η λογοτεχνία «γιορτάζει» τη φιλία;

Στη φωτογραφία
απεικονίζονται η Ζωρζ Σαρή
και η Άλκη Ζέη. Συζητάμε:

1. Τι γνωρίζουμε για αυτές τις
γυναίκες λογοτέχνιδες;
2. Ποια βιβλία τους
γνωρίζουμε;
3. Πώς καταλαβαίνουμε τον
τίτλο της ενότητας; Τι είναι η
φιλία για μας;

Δημιουργούμε
μια αφίσα με όσα
σκεφτόμαστε για
τη φιλία.

4. Παρατηρούμε το εξώφυλλο
από το βιβλίο της Ζωρζ
Σαρή. Τι να σημαίνει το *Ε.Π.*;

Ζωρζ Σαρή, *Ε.Π.* Πατάκης.

8.1 Ποιες είναι οι συγγραφείς και οι ιστορίες τους;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- να ερευνάμε και να επεξεργαζόμαστε σε ομάδες πληροφορίες και στοιχεία για τη ζωή, τα έργα και τη φιλία της Ζωρζ Σαρή και της Άλκης Ζέη.
- να συζητάμε για τη φιλία, τους φίλους και τις φίλες μας.

1. Χαρτογραφούμε τις ζωές των δύο συγγραφέων:

Βήμα 1ο: Φτιάχνουμε τέσσερις ομάδες. Οι δύο λέγονται Ζ.Σ. (Ζωρζ Σαρή) και οι άλλες δύο Α.Ζ. (Άλκη Ζέη).

Βήμα 2ο: Αναζητάμε πληροφορίες για τη ζωή της αντίστοιχης συγγραφέα, διαβάζοντας το βιογραφικό σημείωμα που ακολουθεί ή αναζητώντας πληροφορίες στις επίσημες ιστοσελίδες τους.

Διαβάζουμε το βιογραφικό σημείωμα της Άλκης Ζέη.
Διαβάζουμε το βιογραφικό σημείωμα της Ζωρζ Σαρή.

Βήμα 3ο: Καθώς δουλεύουμε, σκεφτόμαστε:

- Ποια μπορεί να είναι τα πιο σημαντικά γεγονότα στη ζωή ενός ανθρώπου;
- Ποια στη ζωή μιας λογοτέχνης;
- Ποιον ρόλο παίζουν τα ιστορικά γεγονότα;

Συμπληρώνουμε τον χάρτη για τη ζωή της Άλκης Ζέη.
Συμπληρώνουμε τον χάρτη για τη ζωή της Ζωρζ Σαρή.

Βήμα 4ο: Παρουσιάζουμε και συζητάμε στην ολομέλεια της τάξης αυτά που ετοιμάσαμε στις ομάδες μας.

2. Παρακολουθούμε στο διαδίκτυο τα παρακάτω βίντεο:

"Origins in my Life and in my Work | Alki Zei" [στιγμιότυπο],
YouTube TEDx Talks.

«Ζωρζ Σαρή *Μια ζωή σαν ταινία*»
[στιγμιότυπο],
YouTube Εκδόσεις Πατάκη.

3. Γινόμαστε δημοσιογράφοι και γράφουμε δύο ερωτήσεις που θα κάναμε στις συγγραφείς, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους στα βίντεο που παρακολουθήσαμε:

1η ερώτηση:

.....

2η ερώτηση:

.....

4. Κάνουμε 👍 σε μία φράση από την κάθε συγγραφέα και βάζουμε ❤️ σε άλλη μία. Στη συνέχεια, εξηγούμε γιατί μας άρεσαν:

1η φράση:

.....

2η φράση:

.....

Γνωρίζουμε βιβλία των δύο συγγραφέων:
παρατηρούμε τα εξώφυλλά τους,
διαβάζουμε τις περιλήψεις τους.

5. Με αφορμή τα εξώφυλλα και τις περιλήψεις των βιβλίων συζητάμε:

- Ποια θέματα απασχολούν τις συγγραφείς;
- Ποια ιστορικά γεγονότα συναντάμε μέσα στα βιβλία;

Χτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Γνωρίζουμε την οικογένεια της λέξης **λογοτεχνία**. Δραστηριότητα 1

Ομαδοποιούμε λέξεις και φράσεις που σχετίζονται με τις ζωές των συγγραφέων.

Δραστηριότητα 2

Παίζουμε με την κυριολεξία και τη μεταφορά. Δραστηριότητα 3

Χτίζουμε τη γραμματική μας

Μαθαίνουμε πώς να χρησιμοποιούμε τα ουσιαστικά: **η/ο συγγραφέας**
και η **λογοτέχνιδα/ο λογοτέχνης**. Δραστηριότητες 7-9

5. Αναζητάμε και ακούμε στο διαδίκτυο το τραγούδι **Εγώ κι εσύ μαζί** (στίχοι: Τζίμης Πανούσης, μουσική: Randy Newman, ερμηνεία: Αλκίνοος Ιωαννίδης & Τζίμης Πανούσης). Σημειώνουμε τις τρεις πρώτες λέξεις που μας έρχονται στον νου. **Στη συνέχεια, συζητάμε:**

- Τι είναι αυτό που μας ενώνει με τους φίλους και τις φίλες μας; Τι διαφορετικό έχουμε; Τι κάνουμε μαζί;
- Πώς μας φωνάζουν; Γιατί;
- Πώς μας «βοηθάει» η φίλια, όταν νιώθουμε χαρά, θυμό, λύπη, όταν βαριόμαστε ή όταν χρειαζόμαστε βοήθεια;

1.
2.
3.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Άλλοι καιροί, άλλα παιδιά - Ένα βιβλίο για την Άλκη Ζέη και τη Ζωρζ Σαρή

«Όταν γνωριστήκαμε, ήμασταν δώδεκα χρονών και πηγαίναμε στην πρώτη γυμνασίου. Ποτέ δεν παίξαμε με κούκλες μαζί. Ήμασταν μεγάλες και η κυριότερη ασχολία μας [...] ήταν να σχολιάζουμε αυτά που διαβάζαμε και να συζητάμε ατέλειωτες ώρες για ό,τι συνέβαινε πάνω σε τούτη τη γη...».

Ε. Κορόβηλα, «Άλλοι καιροί, άλλα παιδιά - Ένα βιβλίο για την Άλκη Ζέη και τη Ζωρζ Σαρή», *Bookpress*.

6. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Πότε και πού γνωρίστηκαν; Ποια ήταν η κύρια ασχολία τους;
- Τώρα μπορούμε να εξηγήσουμε τι σημαίνει ο τίτλος του βιβλίου *Ε.Π.* και γιατί τον έδωσε η Ζωρζ Σαρή;

7. Παρακολουθούμε στο διαδικτυακό αρχείο της ΕΡΤ το βίντεο με τίτλο *Αντ' αυτού* (Επεισόδιο: 035 Άλκη Ζέη). Τι μας κάνει εντύπωση στη φιλία της Άλκης με τη Ζωρζ;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Ο «Γιωργάκης» και το «Κουλί»

ΖΩΡΖ ΚΑΙ ΑΛΚΗ, ΑΛΚΗ ΚΑΙ ΖΩΡΖ

Φέτος συμπληρώνονται 100 χρόνια από τη γέννηση της Άλκης Ζέη και της Ζωρζ Σαρή [...]. Καμία τους δε βρίσκεται πια κοντά μας. Πρώτα έφυγε ο «Γιωργάκης» το 2012 και πριν από τρία χρόνια, το 2020, έφυγε και το «Κουλί» - έτσι ονόμαζαν η μία την άλλη χαϊδευτικά. Για τις δυο τους και για τη φιλία τους - δύσκολο να τις ξεχωρίσεις, δύσκολο να αναφερθείς στη μία χωρίς την άλλη, δύσκολο να σκεφτείς, καν, τη μία χωρίς την άλλη - έχουν γραφτεί τόσο πολλά. Το έργο τους έχει αγγίξει χιλιάδες ανθρώπους.

Ε. Συνοδινού, «Ο Γιωργάκης και το Κουλί», *Η Καθημερινή*.

8. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποια ήταν τα παρατσούκλια τους;
- Πώς μπορεί να προέκυψαν;
- Τι κοινό είχαν τα ονόματα των δύο συγγραφέων;

9. Συμπληρώνουμε τους παρακάτω πίνακες:

Για τη συγγραφέα του βιβλίου *Το καπλάνι της βιτρίνας*:

Πραγματικό όνομα:

Το όνομά της ως συγγραφέα:

Το παρατσούκλι της:

Για τη συγγραφέα του βιβλίου *Ο θησαυρός της Βαχίας*:

Πραγματικό όνομα:

Το όνομά της ως συγγραφέα:

Το παρατσούκλι της:

Χτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Παίζουμε με την έννοια της λέξης *παρατσούκλι*. Δραστηριότητες 4 και 5

Τι είναι η φιλία για εμάς; Συμπληρώνουμε την ακροστιχίδα. Δραστηριότητα 6

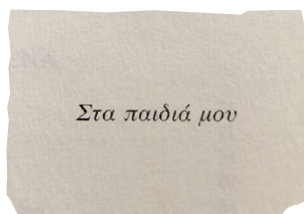
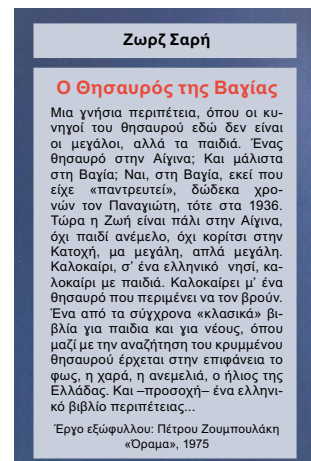
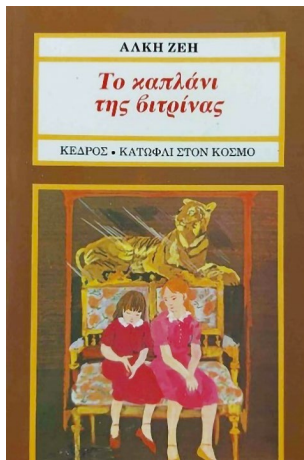
8.2 Πώς διαβάζουμε λογοτεχνικά κείμενα;

Στην υποεπνότητα αυτή μαθαίνουμε:

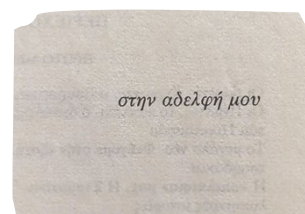
- να προσεγγίζουμε δημιουργικά και κριτικά λογοτεχνικά κείμενα της Άλκης Ζέη και της Ζωρζ Σαρή και τις μεταγραφές τους σε γκράφικ νόβελς.
- να διερευνούμε το θέμα της φιλίας μέσα από τα λογοτεχνικά δημιουργήματα.

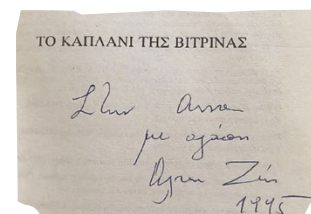
1. Παρατηρούμε τα εξώφυλλα και τα οπισθόφυλλα, διαβάζουμε τις αφιερώσεις που υπάρχουν στην πρώτη σελίδα των βιβλίων και συζητάμε:

Ο θησαυρός της Βαγίας

Το καπλάνι της βιτρίνας

Χειρόγραφη αφιέρωση σε αναγνώστρια

2. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποιες πληροφορίες δίνονται στο εξώφυλλο; Ποιες στο οπισθόφυλλο;
- Ποιον ρόλο παίζουν τα χρώματα και οι γραμματοσειρές;
- Ποιο είναι το θέμα των ιστοριών;
- Ποιες πληροφορίες μάς δίνει η εικονογράφηση για την υπόθεση του κάθε μυθιστορήματος;
- Ποιες πληροφορίες μάς δίνουν οι τίτλοι τους;
- Πού αφιερώνουν τα βιβλία οι συγγραφείς; Σε τι διαφέρει η τρίτη αφιέρωση;
- Γιατί υπάρχουν δύο εξώφυλλα για κάθε μυθιστόρημα; Ποιο μας αρέσει πιο πολύ;
- Τι είναι το καπλάνι; Τι είναι η Βαγιά; Αναζητάμε πληροφορίες στο διαδίκτυο.

Μπορούμε και να ακούσουμε το απόσπασμα από το βιβλίο *Το καπλάνι της βιτρίνας* της Άλκης Ζέη.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Οι βαρετές Κυριακές, ο Ίκαρος και η προπαίδεια

Η ΚΥΡΙΑΚΗ τον χειμώνα είναι η πιο βαρετή μέρα. Θα 'θελα να ξέρω αν όλα τα παιδιά του κόσμου περνούνε τόσο βαρετά, όσο η Μυρτώ κι εγώ. Το απόγευμα μάλιστα, όταν αρχίζει να σκοτεινιάζει νωρίς νωρίς, δεν ξέρουμε τι να κάνουμε. Από το πρωί έχουμε παίξει, έχουμε τσακωθεί, ύστερα ξαναμονοιάσει, έχουμε διαβάσει - εγώ το Δαβίδ

[Στιγμιότυπο], Ertflix.

Κόπερφλιντ και η Μυρτώ τον Τζακ - και δε μένει πια τίποτα, μα τίποτα να κάνεις. [...]

Έτσι μένουμε τα κυριακάτικα απογεύματα στο σπίτι μόνες με τον παππού. Αν είναι καλός καιρός, ο παππούς μάς πάει περίπατο κι ύστερα, μόλις σκοτεινιάσει, γυρνάμε πίσω. [...]

Τότε αρχίζει η μεγάλη βαρεμάρα. Ο παππούς κλείνεται στο γραφείο του, με τους «αρχαίους» του. Έτσι λέμε, με την αδελφή μου τη Μυρτώ, τα βιβλία του παππού, γιατί είναι όλα αρχαία ελληνικά.

Εμείς πάμε στην τζαμωτή βεράντα και κοιτάμε τη θάλασσα. Όταν έχει τρικυμία, τα κύματα σπάνε στους βράχους, πιτσιλάνε τα τζάμια κι έτσι όπως κυλάνε οι στάλες απάνω τους μοιάζουν με δάκρυα. Τότε είναι που συλλογιζόμαστε τις πιο θλιβερές ιστορίες. [...]

20	<p>Τούτη όμως την Κυριακή είχαμε τόσο βαρεθεί, που σαν είπα στη Μυρτώ να παίξουμε «Ο παππούς ζητιάνος», μου απάντησε πως πιο σαχλή ιστορία δεν είχαμε ξανασκεφτεί. Καθίσαμε κάμποση ώρα μουτρωμένες και ύστερα πήρε καθεμιά ένα τζαμάκι για δικό της και είπαμε, σ' όποιο πέσουν οι πιο πολλές σταγόνες εκείνη θα κερδίσει. Επειδή όμως κέρδιζα συνέχεια εγώ, η Μυρτώ είπε πάλι πως πιο κουτό παιχνίδι δεν ξαναπαίξαμε.</p>
25	<p>- Δε φτιάχνουμε μια ιστορία για το καπλάνι; έκαμα, μα το μετάνιωσα αμέσως, πριν καλοτελειώσω τη φράση μου, και μούδιασα. - Σαν δεν ντρέπεσαι! Αυτό μονάχα σου λέω, αγρίεψε η Μυρτώ. Έχεις τόσο μεγάλη ιδέα για τον εαυτό σου, που νομίζεις πως μπορείς να φτιάχνεις ιστορίες για το καπλάνι!</p>
30	<p>Ίσως να 'χε δίκιο. Γιατί, για το καπλάνι, που είναι βαλσαμωμένο μέσα σε μια βιτρίνα κάτω στο μεγάλο σαλόνι, μονάχα ο ξάδελφός μας ο Νίκος ξέρει να διηγείται. Ο Νίκος μένει στην Αθήνα και σπουδάζει χημικός στο πανεπιστήμιο. Κάθε καλοκαίρι έρχεται στο νησί και πηγαίνει μαζί μας εξοχή. [...]</p>
35	<p>Είχε σκοτεινιάσει για καλά. Η θάλασσα δεν ξεχώριζε μήτε τα κύματα. Μονάχα ακούγαμε ένα «παφ» και γέμιζαν ξαφνικά τα τζάμια δάκρυα. Ο δρόμος έξω ήταν έρημος. Τότε πήγαινα να πιστέψω πως το νησί μας άδειαζε τις χειμωνιάτικες Κυριακές, οι άνθρωποι έφευγαν κάπου μακριά κι απόμεινε μόνο η τζαμωτή βεράντα με μας τις δυο, που, θαρρείς, έπλεε μέσα στην αφρισμένη θάλασσα.</p>
40	<p>- Σαν δεν ντρέπεσαι, ξανάπε η Μυρτώ. Κατάλαβα πως το 'λεγε πιο πολύ για να ξαναπαίσουμε κουβέντα, έστω κι αν ήτανε για να τσακωθούμε. Κι εγώ έψαχνα αφορμή να πάω κοντά της, γιατί ήτανε πολύ σκοτεινά και φοβόμουνα. Τότε ακούστηκαν τραγουδιστά τα μαγικά λόγια:</p>
45	<p>ΠΑ ΒΟΥ ΓΑ ΔΕ ΚΕ ΖΩ ΝΗ... Ήτανε ο παππούς, που σαν τέλειωνε τη μελέτη του, έψελνε σε μια παράξενη γλώσσα που τη λένε βυζαντινή. Η Μυρτώ κι εγώ, άμα θέλαμε να κάνουμε τις σπουδαίες</p>
50	<p>στ' άλλα παιδιά, μιλούσαμε τάχα, μεταξύ μας, μια ξένη γλώσσα. Έλεγε η μια: ΠΑ ΒΟΥ ΓΑ και απαντούσε η άλλη: ΔΕ ΚΕ ΖΩ ΝΗ. Τότε κείνα μας ρωτούσανε: «Μα τι γλώσσα μιλάτε;». Εμείς απαντούσαμε καμαρωτά: «Δεν καταλαβαίνετε; Βυζαντινά».</p>

[Στιγμιότυπο], Ertflix.

Άλκη Ζέη, *Το καπλάνι της βιτρίνας*, Μεταίχμιο.

Μπορούμε και να ακούσουμε το απόσπασμα από το βιβλίο *Ο θησαυρός της Βαγίας* της Ζωρζ Σαρή.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Ο «Πορτοκαλής Ήλιος»

Ο «Πορτοκαλής Ήλιος» ξεμάκραινε από το λιμάνι του Πειραιά. Οχτώ το πρωί κι η ζέστη κιόλας ίδρωνε το κορμί, κολλούσε πάνω στο δέρμα. Η θάλασσα ασάλευτη θα 'μοιαζε αληθινό γυαλί, αν δεν ήταν οι άσπροι αφροί που ξεσήκωνε το καράβι χαράζοντάς την. [...]

5 Στο κατάστρωμα οι πολυθρόνες ήταν όλες πιασμένες κι ούτε ένα σκαμνί αδειανό. Στα σαλόνια έκανε τόση ζέστη, που όλοι οι επιβάτες προσπαθούσαν να βουλευτούν έξω, με την ελπίδα να δροσιστούν από τον

10 αέρα της θάλασσας.

[Στιγμιότυπο], Ertflix.

Σε μια άκρη της κουπαστής, δύο αγόρια, θα ήταν δεκατεσσάρων χρόνων, κοιτούσαν στ' ανοιχτά και συζητούσαν.

- Πέρσι, την ίδια ακριβώς μέρα, ταξιδεύαμε με το «Καμέλια». Τούτο το καράβι φαίνεται πιο μεγάλο, πιο καλό, έλεγε ο Κλου, σγουρόξανθος, ψηλός,

15 με ωραία μελιά μάτια.

- Ναι, αλλά πέρσι πηγαίναμε στον Πόρο, ενώ φέτος...

Ο Αλέξης άφησε τη φράση του ατέλειωτη, η φωνή του έμοιαζε πικραμένη. Ίδιο ανάστημα με τον φίλο του, είχε καστανά μαλλιά, λίγο μακριά, φορούσε γυαλιά που έκρυβαν κάπως τα μεγάλα γκριζοπράσινα μάτια του.

20 - Και λοιπόν; Τόσο το καλύτερο, καινούριο νησί, καινούριες εντυπώσεις.

Ο Κλου ήταν Γάλλος, κι όμως μιλούσε τα ελληνικά με πολλή ευκολία. Από μικρός ερχόταν τα καλοκαίρια στην Ελλάδα και είχε μάθει τη γλώσσα χωρίς κόπο. Φυσικά, συχνά έκανε λάθη, μπέρδευε τις λέξεις ή έψαχνε να βρει τη σωστή έκφραση, κάνοντας τους φίλους του να γελάνε.

25 Ο Αλέξης, σχεδόν δακρυσμένος, του απάντησε:

- Το περσινό καλοκαίρι δε θα ξαναγυρίσει ποτέ... ποτέ.

- Την είπες πάλι τη σοφία σου! Και βέβαια δε θα ξαναγυρίσει, ο χρόνος πάει προς τα μπρος κι όχι προς τα πίσω.

Ο Αλέξης γύρισε και κοίταξε τον φίλο του απορημένος:

30 - Δε σε καταλαβαίνω, δε θα σου λείψουν οι περσινόι μας φίλοι, η Ρηνούλα, ο Πέτρος, το σπίτι με τις καμάρες, η παράγκα του Βασίλη, που κρυφά πηγαίναμε τα μεσημέρια, η σπηλιά που πιάσαμε εκείνο το χταπόδι;

Γέλασε ο Κλου, τα μάτια του λαμπύρισαν στο φως του ήλιου:

35 - Θα μου λείψουν βέβαια οι φίλοι, αλλά παράγκες και σπηλιές θα βρούμε άλλες. Μ' αρέσει η αλλαγή, η περιπέτεια, θέλω να γνωρίσω καινούρια τοπία, άλλη θάλασσα. Φτάνει ο Πόρος, ζήτη η Αίγινα, κι ας μην την ξέρω. Άλλωστε, μας περιμένουν τα κορίτσια...

Ο Αλέξης νευρίασε, λες κι ο ενθουσιασμός του Κλου τον ενοχλούσε:

40 - Και πού ξέρεις εσύ τι σόι πλάσματα είναι αυτά τα κορίτσια; [...]
- Σαχλαμάρες, η μητέρα σου μας είπε πως είναι μια χαρά κοπέλες, ρώτησέ την ξανά. Ο Κλου γύρισε το κεφάλι και κοίταξε μια γυναίκα που ήταν καθισμένη λίγο πιο κει. Μιλούσε σ' ένα κοριτσάκι.

45 - Δε βαριέσαι, του απάντησε ο Αλέξης. Άλλα τα δικά της γούστα κι άλλα τα δικά μου. Κοίτα το Λινάκι πώς την ακούει, σαν να χάζεψε. Λοιπόν, παράξενο παιδί η αδερφή μου. Πάντα η ίδια, όπως την ξέρεις. Ζωηρή, άτακτη, σκανταλιάρα, αλλά διψάει ν' ακούει. Φτάνει να της μιλάς και γίνεται φρόνιμη σαν Παναγιά.

Τα δυο αγόρια γύρισαν ξανά προς τη θάλασσα και κοίταξαν την Αίγινα, που καθαρά ξεπρόβαλε στον ορίζοντα.

50 - Σε μισή ώρα θα μπαίνουμε στο λιμάνι, είπε ο Κλου.
Ο Αλέξης έμεινε σιωπηλός. Σκεφτόταν: «Κι αυτή τη φορά θα κατεβούμε. Πέρσι κοιτούσαμε την παραλία από το κατάστρωμα κι ύστερα τραβούσαμε για τον Πόρο».

55 Η μητέρα του Αλέξη, η Ζωή, μιλούσε στην κόρη της τη Λίνα, που, όπως πολύ σωστά είχε πει ο Αλέξης, την άκουγε σαν φρόνιμη Παναγιά. Ήταν δέκα χρονών, πολύ ψηλή για τα χρόνια της, μελαχρινή, με μακριά μαλλιά πιασμένα αλογοουρά.

60 - Ναι, Λίνα μου, η Αίγινα για μένα είναι το πιο ωραίο νησί. Στη Βαγιά πέρασα τα πιο όμορφα καλοκαίρια μου, θα ήμουν όσο είσαι κι εσύ τώρα, όταν μας πρωτόφερε η γιαγιά σου. Το χωριό είχε όλα κι όλα έξι σπίτια, μπουστάνια, μουριές, μαγκανοπήγαδα και συκιές. Σε κείνο το μέρος του νησιού η θάλασσα είναι συχνά φουρτουνιασμένη, γιατί
65 το πιάνει ο βοριάς. Με τη θεία σου την Ειρήνη κάναμε πολλές τρέλες κι είχαμε συχνά περιπέτειες... ελπίζω να μη μου
[Στιγμιότυπο], Ertflix.
70 κάνεις τα ίδια, κακομοίρα μου. Δεν έχω καμιά διάθεση να σε κυνηγώ πάνω στα βουνά και να λαχταρά η καρδιά μου.

Η Λίνα γέλασε:

- Όλες οι μαμάδες ίδιες είστε.

Κάνατε του κόσμου τις τρέλες όταν ήσαστε παιδιά, και τώρα θυμώνετε με τις δικές μας.

Γέλασε η μητέρα και χάιδεψε το μάγουλο της κόρης της.

75

- Τα ίδια θα λες κι εσύ στα δικά σου παιδιά, αναστέναξε. Έτσι γίνεται πάντα.

Ζωρζ Σαρή, *Ο θησαυρός της Βαγίας*, Πατάκης.

3. Εργαζόμαστε στις ομάδες Α.Ζ. (Αλκη Ζέη) και Ζ.Σ. (Ζωρζ Σαρή).

Απαντάμε στις ερωτήσεις:

Εντοπίζουμε πληροφορίες

- Ποια είναι τα πρόσωπα της ιστορίας και τι κάνουν;
- Ποιος είναι ο χρόνος και ο τόπος και πώς εξελίσσεται η ιστορία;
- Πώς συνδέεται ο τόπος της ιστορίας με τη ζωή της συγγραφέα;
- Σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση;
- Από πού προέρχονται οι εικόνες που συνοδεύουν τα Κείμενα 3 και 4; Αναζητάμε πληροφορίες στην ψηφιακή πλατφόρμα Ertflix. Παρακολουθούμε το πρώτο επεισόδιο από κάθε σειρά, για να δούμε τη μεταφορά του λογοτεχνικού κειμένου στην τηλεόραση.

Βγάζουμε συμπεράσματα

- Πώς ξεκινάει το απόσπασμα; Με περιγραφή; Διάλογο; Αφήγηση;
- Ποιος/ποια αφηγείται την ιστορία; Τον/Τη γνωρίζουμε;
- Ποιες λέξεις ή φράσεις κάνουν το κείμενο πιο ζωντανό;

Το καπλάνι της βιτρίνας

- Γιατί οι χειμωνιάτικες Κυριακές είναι βαρετές για τα κορίτσια;
- Γιατί ο παππούς είπε στη Μυρτώ πως είναι εγωίστρια;

Ο θησαυρός της Βαγίας

- Ποια είναι η άποψη του Κλου και ποια του Αλέξη για τις φετινές διακοπές;
- Ποια είναι η άποψη της μαμάς Ζωής για την Αίγινα;

Αξιολογούμε και κρίνουμε

- Ποια σημεία μάς θύμισαν δικές μας εμπειρίες με φίλους/φίλες ή γονείς;
- Τι μας έκανε να γελάσουμε, τι να θυμώσουμε και τι να συγκινηθούμε ή να χαρούμε;

4. Τα δύο μυθιστορήματα είναι αυτοβιογραφικά. Τι σημαίνει αυτό; Με βάση τα παρακάτω αποσπάσματα από άρθρα συζητάμε στις ομάδες μας και απαντάμε στις ερωτήσεις που αφορούν την κάθε συγγραφέα:

«Η πολυβραβευμένη συγγραφέας μιλά για τα παιδικά της χρόνια, κυρίως για τα παιδικά της καλοκαίρια με τον παππού της στη Σάμο, βιώματα που αποτέλεσαν και πηγή έμπνευσής της για τα βιβλία της».

Κ. Τασιοπούλου, «Άλκη Ζέη - 27 Φεβρουαρίου 2020», *EPT*.

«Η μικρή Ζωρζ με μάτια ανοιχτά και βλέμμα σπινθηροβόλο ρουφάει τα βιβλία. Άλλωστε, αυτή είναι η εικόνα της μαμάς της τα καλοκαίρια στην Αίγινα. Εκείνη και οι αδελφές της να παίζουν στην ακρογιαλιά, δίχως καπέλα κάτω από τον καυτό ήλιο συντροφιά με τα μόνα τρία αγόρια του χωριού και τη μαμά της κάτω από την κληματαριά με ένα βιβλίο στο χέρι να τις περιμένει».

Π. Νικολοπούλου, «Αφιέρωμα στη ζωή και στο έργο της μέσα από τα σπουδαία βιβλία της», *elculture*.

- Τι κοινό έχουν η Μέλια και η Μυρτώ με την Άλκη Ζέη στο *Καπλάνι της βιτρίνας*;
- Τι κοινό έχει η πρωταγωνίστρια Ζωή με τη Ζωρζ Σαρή στον *Θησαυρό της Βαγίας*;

5. Με βάση όσα συζητήσαμε, φτιάχνουμε ένα κολάζ για το μυθιστόρημα της ομάδας μας. Παρουσιάζουμε τις εργασίες μας στην ολομέλεια και συζητάμε:

- Συγκρίνουμε τα δύο αποσπάσματα: Ποιες διαφορές και ποιες ομοιότητες εντοπίζουμε: α) ως προς τον τρόπο που λένε τις ιστορίες οι δύο συγγραφείς, β) ως προς τα θέματα και τους χαρακτήρες.
- Ποιο απόσπασμα μάς άρεσε περισσότερο; Γιατί;
- Ποιες παρουσιάσεις μάς άρεσαν περισσότερο; Γιατί; Θέτουμε κριτήρια και τις αξιολογούμε.
- Πώς θα μπορούσαμε να βελτιώσουμε τις παρουσιάσεις μας;

Μερικές λέξεις-κλειδιά που μπορούν να μας βοηθήσουν είναι: *περιγραφή, αφήγηση, διάλογος, πρωτοπρόσωπη/τριτοπρόσωπη αφήγηση, χιούμορ.*

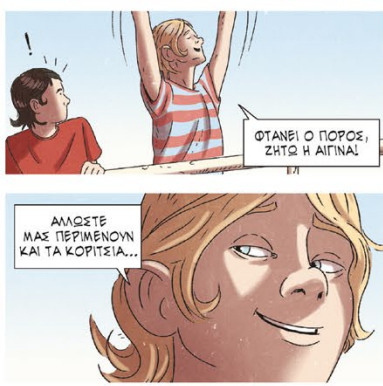
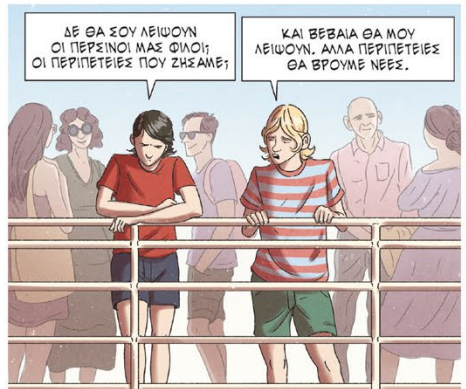
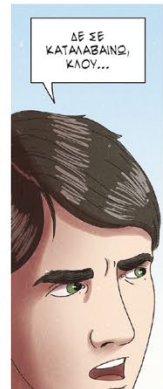
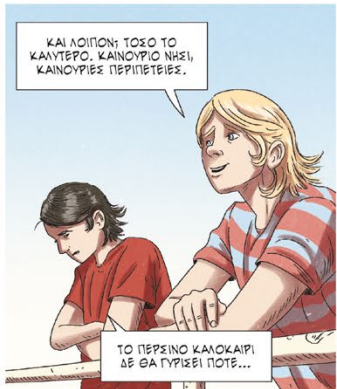

Άλκη Ζέη, Το καπλάνι της βιτρίνας (δισκευή σε γκράφικ νόβελ: Γεωργία Ζάχαρη & Στέλλα Στεργίου), Μεταίχμιο.

ΚΕΙΜΕΝΟ 6

Ο Θησαυρός της Βαγίας (γκράφικ νόβελ)

Ζωρζ Σαρή, Ο Θησαυρός της Βαγίας (δασκευή σε γκράφικ νόβελ: Kanellos Cob), Μεταίχιμο.

6. Συγκρίνουμε τα Κείμενα 3, 4 με τα Κείμενα 5, 6 και συζητάμε:

- Ποια αποσπάσματα είναι πιο σύντομα;
- Σε ποια σημεία του κειμένου αντιστοιχεί μόνο μία εικόνα;
- Ποια εκδοχή μάς αρέσει περισσότερο; Γιατί;
- Σε τι χάνει και σε τι κερδίζει το μυθιστόρημα και το γκράφικ νόβελ;
- Ποια εκδοχή μάς δείχνει τα χαρακτηριστικά της γραφής μιας/ενός συγγραφέα;

Μαθαίνουμε για τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα γκράφικ νόβελς και στα κόμικς.

7. Διαλέγουμε ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα ή το γκράφικ νόβελ και το διαβάζουμε φωναχτά στην τάξη με έναν διαφορετικό τρόπο από τον συνηθισμένο.

Μερικές ιδέες!

Διαβάζουμε: χωρίς τα σημεία στίξης, πολύ γρήγορα, πολύ αργά, σαν να είμαστε κουρασμένες/κουρασμένοι, γελώντας, κλαίγοντας, νυστάζοντας.

Χτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Παίζουμε με τις λέξεις και το λεξιλόγιο των κειμένων που διαβάσαμε.
Δραστηριότητες 1-5

Χτίζουμε τη γραμματική μας

Αλλάζουμε τη μορφή και το περιεχόμενο στα κείμενα. Δραστηριότητες 6-8

8.3 Τι δημιουργούμε εμείς;

Στην υποεπένδυση αυτή μαθαίνουμε:

- να δημιουργούμε, να παρουσιάζουμε και να αξιολογούμε τα αποτελέσματα ενός σχεδίου εργασίας.

1. Μελετάμε στις ομάδες μας τις παρακάτω καρτέλες. Συζητάμε και αποφασίζουμε τι θα δημιουργήσουμε. Σχεδιάζουμε τα βήματα που θα ακολουθήσουμε και υλοποιούμε την εργασία μας:

Δημιουργία εξώφυλλων

Δημιουργούμε δύο διαφορετικά εξώφυλλα για τα δύο βιβλία (ένα για μυθιστόρημα και ένα για γκράφικ νόβελ).

Δημιουργία γκράφικ νόβελ

Διαλέγουμε ένα άλλο απόσπασμα από τα μυθιστορήματα που μελετήσαμε και το μετατρέπουμε σε γκράφικ νόβελ.

Δημιουργία τραγουδιών

Δημιουργούμε στίχους με αφορμή τα βιβλία που μελετήσαμε και τα επενδύουμε με γνωστές μελωδίες (ή με τη βοήθεια της/του μουσικού φτιάχνουμε δική μας μουσική).

Δημιουργία λογοτεχνικού κειμένου

Δημιουργούμε ένα διήγημα/ένα παραμύθι/ένα ποίημα με θέμα τις προσωπικές μας φιλίες.

Δημιουργία επιτραπέζιου παιχνιδιού

Δημιουργούμε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι (φιδάκι, γκρινιάρη, παντομίμα κ.ά.) με ερωτήσεις που αφορούν τα αποσπάσματα των δύο βιβλίων που διαβάσαμε στην τάξη.

Δημιουργία θεατρικού

Επιλέγουμε ένα απόσπασμα από τα βιβλία και το κάνουμε θεατρικό. Φέρνουμε από το σπίτι μας όποιο αξεσουάρ χρειαστεί (ρούχα, καπέλα κ.ά.) και κατασκευάζουμε τα αναγκαία σκηνικά.

2. Κάνουμε πρόβα και παρουσιάζουμε τις εργασίες μας. Μπορούμε να τις παρουσιάσουμε και σε όλο το σχολείο ή ακόμα και στις οικογένειές μας, οργανώνοντας ένα φεστιβάλ με τίτλο Πώς η λογοτεχνία «γιορτάζει» τη φίλια.

Χτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Καλωσορίζουμε το καλοκαίρι με ένα κυνήγι λέξεων. Δραστηριότητα 1

3. Αξιολογούμε ατομικά τη δουλειά της ομάδας μας κυκλώνοντας το κατάλληλο κουτάκι στον παρακάτω πίνακα-ακροστιχίδα:

ZEH & ΣΑΡΗ	3	2	1
Z -ητήσαμε από όλα τα μέλη της ομάδας να συμμετάσχουν με την άποψη και τις ιδέες τους.	Ζητήσαμε από όλα τα μέλη της ομάδας.	Ζητήσαμε από μερικά μέλη της ομάδας.	Θα μπορούσαμε να ζητήσουμε από περισσότερα μέλη της ομάδας.
E -νεργοποιήσαμε γνώσεις και δεξιότητες που αποκτήσαμε στην ενότητα, για να υλοποιήσουμε την εργασία μας.	Ενεργοποιήσαμε πολλές γνώσεις και δεξιότητες.	Ενεργοποιήσαμε μερικές γνώσεις και δεξιότητες.	Θα μπορούσαμε να ενεργοποιήσουμε περισσότερες γνώσεις και δεξιότητες.
H -ταν μια δημιουργική εργασία, στην οποία χρησιμοποιήσαμε τη φαντασία μας.	Χρησιμοποιήσαμε πολύ τη φαντασία μας.	Χρησιμοποιήσαμε αρκετά τη φαντασία μας.	Θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε περισσότερο τη φαντασία μας.
&	3	2	1
Σ -χεδιάσαμε μια εργασία που θα μπορούσαμε να την παρουσιάσουμε σε όλο το σχολείο και τους γονείς μας.	Θα την παρουσιάσουμε έτσι όπως ακριβώς είναι.	Θα μπορούσαμε να την παρουσιάσουμε με μερικές βελτιώσεις.	Θα μπορούσαμε να την παρουσιάσουμε με περισσότερη δουλειά.
A -πολαύσαμε τη διαδικασία δημιουργίας της εργασίας που επιλέξαμε.	Απολαύσαμε πολύ τη διαδικασία δημιουργίας.	Απολαύσαμε αρκετά τη διαδικασία δημιουργίας.	Θα μπορούσαμε να απολαύσουμε περισσότερο τη διαδικασία δημιουργίας.
P -ωτήσαμε τις άλλες ομάδες για τα θετικά και τα αρνητικά της εργασίας μας μετά την παρουσίασή της.	Τους/Τις ρωτήσαμε όλους/όλες.	Ρωτήσαμε μερικές φίλες και μερικούς φίλους μας.	Ρωτήσαμε λίγες φίλες/λίγους φίλους μας.
H -ταν ένας τρόπος εργασίας που θέλουμε να επαναλάβουμε.	Οπωσδήποτε.	Γιατί όχι;	Ίσως.

Ανακαλύπτουμε απολαυστικά βιβλία για το καλοκαίρι μας.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ

28η Οκτωβρίου 1940

Ποιες λέξεις «ζωγράφισαν» την εποχή;

ΣΥΖΗΤΑΜΕ

για τα γεγονότα της εποχής
και τη σχέση τους με το παρόν

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ

κείμενα που αναδεικνύουν αξίες και
ιδέες συνδεδεμένες με την επέτειο

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ

μαθαίνοντας και
δημιουργώντας

Η γυναίκα της Πίνδου 1940, Πλατεία Φαναριωτών-Θεσσαλονίκη [φωτογραφία].

Παρατηρούμε τη φωτογραφία.

1. Γιατί η γυναίκα δεν έχει όνομα; Ποια γεγονότα μάς κάνει να θυμόμαστε ένα τέτοιο άγαλμα;
2. Τι σημαίνει η 28η Οκτωβρίου 1940 για μας; Τι γνωρίζουμε για την επέτειο αυτή;
3. Έχουμε συμμετάσχει ποτέ σε κάποια γιορτή για την 28η Οκτωβρίου; Τι θυμόμαστε; Τι μας είχε συγκινήσει;

Άλκη Ζέη, Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου
(διασκευή σε γκράφικ νόβελ: Αγγελική Δαρλάση & Δημήτρης Μαστώρος), Μεταίχμιο.

1. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Πού βρίσκεται στην αρχή το παιδί; Πού βρίσκεται μετά;
- Τι σκέφτεται; Τι νιώθει; Τι λέει;
- Τι μπορεί να συμβαίνει στ' αλήθεια; Τι όχι;

Μπορούμε και να ακούσουμε το απόσπασμα από το βιβλίο *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου της Άλκης Ζέη*.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Ο θάνατος του τριζονιού

...«27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940, ενθάδε κείται το ΜΕΓΑΛΟ ΤΡΙΖΟΝΙ!»... αυτό είναι γραμμένο με μεγάλα πράσινα γράμματα στη χαρτογραφία... γι' αυτό δεν τον μαλώνει ο κύριος Λουκάτος.

- Γιατί φορείς πένθος; ρωτάει ο δάσκαλος.

5 - Για το τριζόνι, απαντάει ο Πέτρος και κοιτάζει το μαύρο κρέπι στο μανίκι του.

- Να πενήθσουν όλοι, διατάζει ο κύριος Λουκάτος.

Η τάξη όμως είναι άδεια... Ούτε ένα παιδί... Και στην έδρα κάθεται τώρα ο θείος Άγγελος.

10 - Τι κάθεται, τα παιδιά πήγανε στον πόλεμο, λέει του Πέτρου.

...Έξω στον δρόμο ακούγονται φανφάρες... «Περνάει η Μεγάλη Αντιγόνη», ακούγεται η φωνή του παππού. Ο Πέτρος σκύβει από το παράθυρο. Στον δρόμο περνάει η Αντιγόνη, η αδελφή του, ντυμένη τσολιαδάκι... Τα μαλλιά της τα τα 'χει τυλιγμένα σε γαλάζια κουρελάκια, που οι άκρες τους ανεμίζουν σαν σημαίες... Κρατάει ένα ταμπούρλο και πίσω της κόσμος... Βρέθηκε κι ο Πέτρος στο πλήθος... Ο κόσμος ουρλιάζει... Ο Πέτρος τρέχει... Τρέχει να γλιτώσει από τις φωνές... Προσπαθεί να χωρέσει στη χαραμάδα του δοκαριού...

15 Μα το τριζόνι δεν τρίζει... Ουρλιάζει κι αυτό δυνατά και απαίσια... Εκείνος στριμώχνεται στη χαραμάδα, να μην το ακούει... Κάποιος τον σπρώχνει...
20 Θέλει, φαίνεται, να κλείσει τη χαραμάδα με πηλό... Μα το τριζόνι ουρλιάζει... Ουρλιάζει... ένα χέρι του χαϊδεύει το μέτωπο...

Άνοιξε τα μάτια του. Πάνω από το κρεβάτι του είναι η μαμά και η Αντιγόνη, ντυμένη με την καινούρια της ποδιά και δυο μπλε φιογκάκια στο κεφάλι, ένα σε κάθε μεριά, στην ίδια απόσταση από τη χωρίστρα. Ο Πέτρος ανακάθεται βιαστικά. Άργησε, φαίνεται, να ξυπνήσει για το σχολείο. Μα να που το ούρλιαγμα συνεχίζεται και στον ξύπνιο του, κι η μαμά είναι τρομαγμένη.

25 - Σήκω, του λέει, να είσαι ντυμένος, έγινε πόλεμος. Δεν ακούς τις σειρήνες;

Άλκη Ζέη, *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, Μεταίχμιο.

2. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Χωρίζουμε το Κείμενο 2 σε δύο μέρη με βάση τους πλαγιότιτλους:
 - α) Το όνειρο του Πέτρου,
 - β) Η πραγματικότητα μετά το όνειρο.
- Σε ποιο από τα δύο μέρη αναφέρεται το γκράφικ νόβελ;
- Τι σημαίνουν οι λέξεις *κρέπι* και *φανφάρες*; Πώς τις χρησιμοποιούμε σήμερα; Βρίσκουμε τις σημασίες τους στο *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*.
- Γιατί η τάξη είναι άδεια; Πού πήγαν τα παιδιά;
- Γιατί στη δεύτερη παράγραφο υπάρχουν πολλά αποσιωπητικά, μικρές «κοφτές» προτάσεις και ενεστώτας, παρόλο που η ιστορία αναφέρεται στο παρελθόν;
- Τι υπάρχει στο Κείμενο 2 που δεν υπάρχει στο γκράφικ νόβελ; Ποιο από τα δύο μας αρέσει περισσότερο; Γιατί;
- Ποια στοιχεία από το όνειρο του Πέτρου μπορεί να ήταν πραγματικά;
- Για ποια γεγονότα πενθούν τα πρόσωπα; Τι άλλο πεθαίνει μαζί με το τριζόνι του Πέτρου;
- Σε ποιον πόλεμο αναφέρεται η μητέρα του Πέτρου στο τέλος; Για ποιους λόγους γίνεται ένας πόλεμος;

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Ελληνοϊταλικός πόλεμος-Επιστολές από και προς το μέτωπο του '40

[...] Τα ξημερώματα της 28ης Οκτωβρίου 1940, κι ενώ ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος βρισκόταν σε εξέλιξη, η Ιταλία κηρύσσει τον πόλεμο στην Ελλάδα και επιχειρεί να καταλάβει την Ήπειρο και τα Επτάνησα. [...] Στις 26 Οκτωβρίου 1980, «ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ» δημοσιεύει ταχυδρομικές επιστολές από και προς το ελληνοαλβανικό μέτωπο, τον μόνο τρόπο που είχαν όσοι πολεμούσαν και όσοι έμεναν πίσω, για να μοιραστούν όσα ζούσαν, σκέφτονταν και αισθάνονταν με τους δικούς τους ανθρώπους.

Γραμματόσημο της εποχής του '40 [εικόνα].

28η Οκτωβρίου 1940

Γράμματα από το μέτωπο

Αποστολεύς: Αξιωματικός Δημήτριος Ράμφος

Φανή μου, η άνοιξις εδώ μύρισε, φαντάζομαι αυτού, τι ομορφιές θα έχεις, τα δεντράκια σου αυτού, τριγύρω τα μαγικά χορταράκια θα τα μαζεύεις και θα λέγεις «που είναι ο Μήτσος να φάει».

Αλλά, Φανή μου, τρώγω και εγώ, βάζω κανένα στρατιώτη και μου μαζεύει πότε-πότε και τα βράζει. Ως εκ τούτου να μη λέγεις ότι στερούμαι από κάτι τέτοια.

Μόνο εσένα στερούμαι και τα παιδιά.
Σας φιλώ όλους.

Αγαπητά μου παιδιά Άγγελε, Ντόντο σας φιλώ πολλές φορές. Με χαρά έμαθα ότι η δασκάλα σας είναι καλή και την ακούτε. Να μάθετε γράμματα και εγώ θα σας φέρω πολλά πράγματα, όταν θα έρθω. Είμαι καλά και σας φιλώ και εσείς να φιλήσετε τη μαμά σας.

Ο μπαμπάς σας Μήτσος

Γ. Θ. Διαμαντής, «Ελληνοϊταλικός πόλεμος-Επιστολές από και προς το μέτωπο του '40», in.gr.

3. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποιος κήρυξε τον πόλεμο στην Ελλάδα;
- Με ποιον τρόπο επικοινωνούσαν οι στρατιώτες το 1940 με τους δικούς τους ανθρώπους;
- Τι θέλει ο στρατιώτης να μοιραστεί με τους δικούς του;
- Πώς πιστεύουμε ότι νιώθει;

Φανταζόμαστε ότι είμαστε τα παιδιά του στρατιώτη. Γράφουμε συνεργατικά ένα γράμμα στον πατέρα μας, για να επικοινωνήσουμε μαζί του.

4. Παρατηρούμε τη φωτογραφία και συζητάμε:

Ο γερμανικός στρατός εισβάλλει στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 1941 [φωτογραφία].

- Ποια γεγονότα, συμμετέχοντες/συμμετέχουσες και αντικείμενα μπορούμε να διακρίνουμε;
- Πώς τελείωσε ο ελληνοϊταλικός πόλεμος; Μόνο οι Ιταλοί ήθελαν να εισβάλουν στην Ελλάδα;
- Μετά το 1940 ζήσαμε με ειρήνη και ελευθερία;

5. Ο ποιητής Τίτος Πατρίκιος ήταν 13 χρονών το 1941. Θυμάται και μοιράζεται μαζί μας:

«... η φωνή αυτή ακούγεται ακόμα στ' αυτιά μου: Πεινάω, πεινάω κυρίες μου, πεινάω».

Αναφορά στο Ι. Δεκατρή, «Η Καθημερινή Ζωή στην Κατοχή»,
Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα.

Συζητάμε:

- Τι γνωρίζουμε για την Κατοχή και την πείνα;
- Τι συνέπειες μπορεί να έχει ο πόλεμος στους ανθρώπους;

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Ζάζα

Ταξιδεύαμε στοιβαγμένοι σε βαγόνια – τσαφ τσουφ, τσαφ τσουφ – , χωρίς ανάσα, κρύο, παντού κρύο και σκοτεινιά. Όλα τα έβλεπα από ψηλά η Εστρέα καθόταν πάνω στους ώμους του μπαμπά. Μ' έβγαλε από τη βαλίτσα σαν υπνωτισμένη, με κρατούσε αγκαλιά και μου τραγουδούσε σιγανά το παλιό τραγουδάκι. *Βιολέτες και τριαντάφυλλα, γαρδένιες, γιασεμιά, ζουμπούλια, μενεξέδες, πασχαλιές...* Όχι παπαρούνες, δε θέλω παπαρούνες. Έχασα τη Ρόζα, τη Μυριάμ και τον παππού. Αλλά είδα τη δασκάλα μας – στο βαγόνι και αυτή, με μια τσάντα στα χέρια κι ένα πάπλωμα στους ώμους. Κάποιοι έκλαιγαν. Κάποιοι προσεύχονταν. Άλλοι έλεγαν πως θα πηδούσαν από το τρένο.

- 15 Και φτάσαμε στη χώρα με τον κρύο ήλιο, τον μακρινό - γαβ, γαβ, γουφ, γουφ. Μας χώρισαν - αλλού ο μπαμπάς, αλλού η μαμά με την Εστρέα και τον Ισαάκ. Γαβ, γαβ. Μας έβαλαν στη γραμμή, άντρες με στολές και άγριες φωνές, και μας έσπρωχναν με μια βέργα. «Εδώ δεξιά. Κι εσείς, εδώ!». Και μετά πήραν τον Ισαάκ. Η μαμά έκλαιγε και φώναζε: «Μη, το παιδί μου, είναι μικρό, πολύ μικρό». Η Εστρέα δεν έκλαιγε· μουρμούριζε *Βιολέτες και τριαντάφυλλα, γαρδένιες, γιασεμιά, ζουμπούλια, μενεξέδες, πασχαλιές...*
- 20 Αχ, η αυλή μας και ο κήπος μας. Τα ζουμπούλια και τα τριαντάφυλλα. Μμμ, πώς μύριζαν τα τριαντάφυλλα! Ροζ, κόκκινα, κίτρινα, άσπρα εκατόφυλλα. Θα ξαναδώ άραγε τον κήπο μας;

Αργυρώ Πιπίνη, Ζάζα, εικονογρ. Πέτρος Μπουλούμπασης, Καλειδοσκόπιο.

6. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποιοι/Ποιες είναι οι ήρωες και οι ηρωίδες της ιστορίας;
- Με ποιο μέσο ταξιδεύουν και πού πηγαίνουν; Τι διαφορετικό έχει αυτό ταξίδι;
- Ποια μπορεί να είναι η χώρα με τον κρύο ήλιο; Τι συνέβη, όταν έφτασαν εκεί;
- Ποια είναι η Ζάζα, που αναφέρεται στον τίτλο του κειμένου και φαίνεται στην εικόνα;
- Σε ποιο τραγικό γεγονός του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αναφέρεται το κείμενο; Από πού το καταλαβαίνουμε;
- Γιατί δεν κλαίει η Εστρέα, όπως η μαμά; Τι κάνει αντί για αυτό;
- Γιατί οι άνθρωποι έζησαν τόσο πόνο και τόσα βασανιστήρια;
- Ποια συναισθήματα μάς προκαλεί η ιστορία;
- Άραγε υπάρχουν σήμερα ιστορίες σαν κι αυτή;

7. Παρατηρούμε τον πίνακα και συζητάμε:

- Ποιο γεγονός θέλει να αποτυπώσει ο ζωγράφος; Ποιοι/Ποιες συμμετέχουν σε αυτό και πού βρίσκονται;
- Υπάρχει κάποιο σημείο της εικόνας που ξεχωρίζει; Με ποιον τρόπο δίνεται έμφαση σε αυτό;
- Τι θα ήταν διαφορετικό σήμερα, αν δεν είχαν συμβεί τα γεγονότα αυτής της εποχής;

Τάσος (Αναστάσιος Αλεβίζος), «10 Οκτώβρη 1940 Η απελευθέρωση της Αθήνας. Η Ελληνική σημαία ξανά στην Ακρόπολη» [πίνακας], Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.

Ακούμε το ποίημα του Νικηφόρου Βρεττάκου με τίτλο *Ειρήνη*. Τι αισθανόμαστε;

8. Συζητάμε σε ομάδες και παρατηρούμε τις λέξεις που «ζωγράφισαν» αυτήν την εποχή. Γράφουμε μια δική μας λέξη και ανακοινώνουμε τις απαντήσεις μας στην ολομέλεια της τάξης:

ΟΧΙ

Πόλεμος

Πείνα

Ολοκαύτωμα

Ελευθερία

Ειρήνη

9. Κάνουμε ιστορική έρευνα και ρίχνουμε περισσότερο φως στα γεγονότα της εποχής. Χωριζόμαστε σε τέσσερις ομάδες. Κάθε ομάδα διαλέγει μια διαφορετική αποστολή:

ΡΟΛΟΣ	ΚΟΙΝΟ	ΜΟΡΦΗ	ΤΙΤΛΟΣ
Δημοσιογράφος στα μέσα της εποχής	Ακροάτριες/ Ακροατές	Ειδήσεις	Ξέσπασε πόλεμος! Το ΟΧΙ της Ελλάδας
Στρατιώτης	Μάνα	Γράμμα	Οι κακουχίες στο μέτωπο
Παππούς ή γιαγιά	Εγγόνι	Συνταγές	Οι συνταγές της κατοχής
Ηθοποιός	Θεατές/Θεάτριες	Θεατρικό έργο	Σκηνή από την Αντίσταση
Πέτρος (από το βιβλίο)	Εμείς ως μαθητές/μαθήτριες	Ποίημα	Ελευθερία
Διευθυντής/Διευθύντρια μουσείου	Επισκέπτριες/ Επισκέπτες	Φωτογραφίες έργων τέχνης με λεζάντες	Ειρήνη
Μέλη χορωδίας	Άνθρωποι που έζησαν εκείνα τα χρόνια	Τραγούδια	Μνήμες μιας εποχής: 1940-1944

Επισκεπτόμαστε μια βιβλιοθήκη, δανειζόμαστε και διαβάζουμε βιβλία που σχετίζονται με τα γεγονότα της επετείου της 28ης Οκτωβρίου 1940

ΕΠΕΤΕΙΟΣ

17 Νοεμβρίου 1973

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ποια διαφορά κάνουν τα γράμματα ανάμεσα στο Δ(έλτα) και το Α(λφα);

ΣΥΖΗΤΑΜΕ

για τα γεγονότα της εποχής
και τη σχέση τους με το παρόν

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ

κείμενα που αναδεικνύουν αξίες και
ιδέες συνδεδεμένες με την επέτειο

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ

μαθαίνοντας και
δημιουργώντας

Δημοκρατία [φωτογραφία], in.gr.

Παρατηρούμε τη φωτογραφία.

1. Πού βρισκόμαστε; Τι συμβαίνει; Γιατί η φωτογραφία είναι ασπρόμαυρη; Πώς καταλαβαίνουμε την έννοια *Δημοκρατία*;
2. Τι σημαίνει η 17η Νοεμβρίου 1973 για μας; Τι γνωρίζουμε για την επέτειο αυτή;
3. Έχουμε συμμετάσχει σε κάποια εκδήλωση για την 17η Νοεμβρίου; Τι θυμόμαστε από αυτήν; Τι μας είχε συγκινήσει;

1. Αναζητάμε στο διαδίκτυο το βίντεο με τίτλο *Η εξέγερση του Πολυτεχνείου- 17η Νοεμβρίου 1973-Τι γιορτάζουμε; Στη συνέχεια διαβάζουμε το Κείμενο 1.*

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

«Εδώ Πολυτεχνείο»: 17 Νοεμβρίου 1973 - Η βίαιη καταστολή της εξέγερσης του Πολυτεχνείου

5 Η εξέγερση του Πολυτεχνείου παίρνει διαστάσεις απειλητικές για το δικτατορικό καθεστώς της 21ης Απριλίου του Γ. Παπαδόπουλου και η αδυναμία της αστυνομίας να αποτρέψει την κατάληψη του Πολυτεχνείου και την κλιμάκωση των εκδηλώσεων διαμαρτυρίας, οδηγεί τους συνταγματάρχες σε σπασμωδικές κινήσεις. Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος δίνει εντολή να κινητοποιηθεί μονάδα τεθωρακισμένων μαζί με άρματα μάχης και μονάδες ειδικών δυνάμεων του στρατού στον χώρο γύρω από το Πολυτεχνείο.

10 Στις 3 τα ξημερώματα της 17ης Νοεμβρίου 1973 [...] δίνεται η εντολή για την εισβολή του άρματος. Η πύλη του Πολυτεχνείου γκρεμίζεται, η φοιτήτρια Πέπη Ρηγοπούλου τραυματίζεται σοβαρά με συντριπτικά κατάγματα στα πόδια της, ενώ τραυματίζονται και άλλοι φοιτητές που βρίσκονται εκεί κοντά. Ειδικές δυνάμεις μαζί με αστυνομικούς εισβάλλουν στον χώρο του Πολυτεχνείου και ομάδες φοιτητών οδηγούνται εκτός του Πολυτεχνείου, όμως στην οδό Στουρνάρη αστυνομικοί επιτίθενται σε φοιτητές που εξέρχονται και πολλοί εξ αυτών βρίσκουν καταφύγιο σε κοντινές πολυκατοικίες, ενώ ελεύθεροι σκοπευτές ανοίγουν πυρ από γειτονικές ταράτσες και άνδρες της ΚΥΠ τους καταδιώκουν, με αποτέλεσμα περισσότεροι από 2400 εξ αυτών να συλληφθούν και μεταφερθούν στη Γενική Ασφάλεια και στην ΕΣΑ, όπου θα υποστούν ξυλοδαρμούς και άγρια βασανιστήρια. Ο ραδιοσταθμός του Πολυτεχνείου συνεχίζει να εκπέμπει το μήνυμά του για περίπου 40 λεπτά μετά την εισβολή του στρατού και της αστυνομίας και μέχρι να συλληφθούν και οι εκφωνητές.

25 Για τους νεκρούς του Πολυτεχνείου τα επίσημα στοιχεία, δηλαδή το πόρισμα της προκαταρκτικής εξέτασης, που κατέθεσε στις 14 Οκτωβρίου 1974 ο εισαγγελέας Δημήτρης Τσεβάς, κατέληξε σε μια λίστα 34 νεκρών (18 επώνυμοι και 16 ανώνυμοι) και 1.103 τραυματιών, ενώ κατά τη διάρκεια της δίκης για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου (16 Οκτωβρίου - 31 Δεκεμβρίου 1975) τεκμηριώθηκαν 24 θάνατοι. Εικάζεται, ωστόσο, ότι τα θύματα πρέπει να ήταν πολύ περισσότερα, διότι πολλοί βαριά τραυματισμένοι, προκειμένου να διαφύγουν τη σύλληψη, αρνήθηκαν να μεταφερθούν σε νοσοκομείο.

30 Β. Κομνηνός, «'Εδώ Πολυτεχνείο': 17 Νοεμβρίου 1973 - Η βίαιη καταστολή της εξέγερσης του Πολυτεχνείου», *EPTnews*.

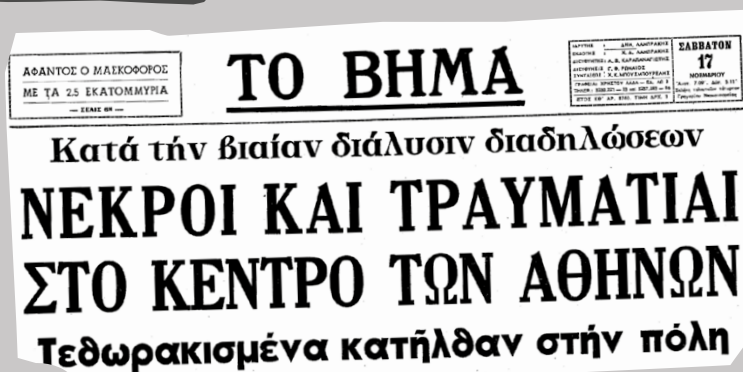

2. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Τι συνέβη στην Ελλάδα την 21η Απριλίου 1967; Τι πολίτευμα επιβλήθηκε από τους Συνταγματάρχες και τι «μέτρα» έλαβαν;
- Γιατί ξεσηκώθηκαν οι φοιτήτριες και οι φοιτητές τον Νοέμβριο του 1973; Τι ζητούσαν;
- Πόσοι ήταν οι νεκροί του Πολυτεχνείου;
- Πότε αποκαταστάθηκε η δημοκρατία;
- Πώς θα αισθανόμασταν εμείς, αν μας επέβαλαν τα μέτρα της δικτατορίας; Γιατί είναι σημαντική η δημοκρατία;
- Πώς καταλαβαίνουμε το σύνθημα «Ψωμί, Παιδεία, Ελευθερία»;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Τι έγραψαν οι εφημερίδες

Συνεχείς εκκλήσεις από τό Πολυτεχνείο

Πρωτοσέλιδα εφημερίδας [εικόνες], *Το Βήμα*.

3. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Πώς συνδέονται οι τίτλοι της εφημερίδας με το Κείμενο 1;
- Γιατί είναι σημαντικές πηγές οι έντυπες εφημερίδες του παρελθόντος;
- Γιατί κάποιοι τίτλοι είναι γραμμένοι με μεγάλα γράμματα;
- Συζητάμε για τη γλώσσα στην οποία είναι γραμμένοι οι τίτλοι. Μοιάζει με τη σημερινή;
- Σκεφτείτε τι θα έλεγε μια φοιτήτρια ή ένας φοιτητής στο ραδιόφωνο απευθυνόμενη/απευθυνόμενος στους στρατιώτες που έχουν πάρει εντολή από τη δικτατορία, για να επιτεθούν στο Πολυτεχνείο. Στη συνέχεια, αναζητάμε στο διαδίκτυο και ακούμε το σχετικό ηχητικό ραδιοφωνικό ντοκουμέντο της εποχής με τίτλο «Αδέλφια μας στρατιώτες, ...»

Μαθαίνουμε για τη γλώσσα της εποχής, την καθαρεύουσα.

4. Αναζητάμε στο διαδίκτυο φωτογραφικό και ηχητικό υλικό (ντοκουμέντα) εκείνων των ημερών και φτιάχνουμε ένα φωτογραφικό ή ηχητικό κολάζ.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Το όνειρο

- 5 Η κάμαρα είναι γεμάτη μπαλόνια. Μπαλόνια που πετάνε στον αέρα. Η κάμαρα μοιάζει πολύ με την κάμαρα της Άννας, μόνο που δεν έχει έπιπλα. Είναι άδεια. Ο Παύλος στέκεται στη μέση της κάμαρας και φυσάει μέσα σ' ένα μπαλόνι και το μπαλόνι φουσκώνει, όλο φουσκώνει, κι έχει μάτια, μύτη κι ένα μεγάλο στόμα ανοιχτό. Η Άννα θέλει να φωνάξει στον Παύλο. Μην το φουσκώνεις άλλο, θα σκάσει. Η φωνή σκαλώνει στο λαρύγγι της και δε βγαίνει, κι ο Παύλος δεν την προσέχει, δεν τη βλέπει. Φυσάει, όλο φυσάει,
- 10 και η Άννα πάει να τρέξει προς τη μεριά του, όμως τα πόδια της είναι κολλημένα στο πάτωμα κι όσο κι αν πασχίζει, δεν μπορεί να προχωρήσει. Σαν να 'ναι, λέει, θάλασσα πηχτή και να πρέπει να κολυμπήσει. Και τότε η Άννα αρχίζει να ουρλιάζει: «Το μπαλόνι μου, το κόκκινο μπαλόνι μου». Και το μπαλόνι κάνει ένα τρομερό «μπαμ» και σκάει, γίνεται χίλια κομμάτια. Χίλια γυαλάκια σκορπίστηκαν σ' όλο το δωμάτιο.
- 15 Η Άννα ξύπνησε αλαφιασμένη. Ανασηκώθηκε στο κρεβάτι της. [...]
- 20 Ο Αντρέας Παυλίδης, ο πατέρας της, ξυρίζεται. Κάθε πρωί, χειμώνα, καλοκαίρι, ξυπνάει πρώτος. [...]
- Αννούλα μου, τι 'ναι αυτά που λες; [...] Είμαι όλος αυτιά. Λοιπόν, συνέχισε το όνειρό σου...
- Μα σου είπα, ο κύριος Κυριακίδης δεν είναι όνειρο, είναι αλήθεια [...]
- Για πες μου, για τον υπουργό μιλάς, τον κύριο Κυριακίδη που μένει
- 25 απέναντί μας; [...]
- Ναι, γι' αυτόν μιλάω. Σηκώθηκα από το κρεβάτι και κοίταξα μέσα από τις γρίλιες. Δύο στρατιώτες με γαλόνια τραβούσαν τον κύριο Κυριακίδη και τον ανέβασαν στο τζιπ. Ο κύριος φορούσε τις πιτζάμες του.
- 30 Ο Αντρέας χλώμιασε.
- Μια στιγμή, παιδί μου.
- Βγήκε από το μπάνιο. Πήγε στο σαλόνι και γύρισε το κουμπί του ραδιοφώνου. Ακούστηκε ένα στρατιωτικό εμβατήριο. Άλλαξε σταθμό. Πάλι

Μπορούμε και να ακούσουμε το απόσπασμα από το βιβλίο *Τα γενέθλια της Ζωρζ Σαρή*.

το ίδιο εμβατήριο. Στάθηκε αναποφάσιτος, σκεπτικός. Ύστερα ακούστηκε μια βαριά φωνή να λέει:

35 «Λόγω της δημιουργηθείσας εκρύθμου καταστάσεως από του μεσονυκτίου ο στρατός ανέλαβε την διακυβέρνησιν της Χώρας».

Η Άννα είχε σταθεί στην πόρτα και κοιτούσε. Δεν καταλάβαινε τι έλεγε το ραδιόφωνο, όμως ο μπαμπάς της ξαφνικά, είχε γίνει ένας αλλιώτικος μπαμπάς.

40 Έτρεμε, τα χείλη του ήταν σφιγμένα, τα μάτια του κοιτούσαν χωρίς να βλέπουν.

- Μα τι έπαθες, μπαμπάκα;

Δεν της απάντησε. Την έσπρωξε για να περάσει και πήγε στην κρεβατοκάμαρα.

45 Η γυναίκα του κοιμόταν. Έσκυψε από πάνω της και τη σκούνηξε.

- Μαρία, ξύπνα, έγινε δικτατορία.

Ζωρζ Σαρή, *Τα γενέθλια*, Πατάκης.

5. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Τι όνειρο είδε η Άννα και πώς αισθάνθηκε;
- Τι ήταν αυτό που είδε η Άννα μέσα από τις χρίλιες;
- Γιατί ο πατέρας έγινε ξαφνικά ένας «αλλιώτικος μπαμπάς»; Πώς αντέδρασε σε όσα άκουσε από την κόρη του και τι έκανε;
- Γιατί «τραβούσαν τον κ. Κυριακίδη και τον ανέβασαν στο τζιπ»;
- Πώς θα ερμηνεύαμε το όνειρο της Άννας;
- Ποιες αλλαγές έφερε η επιβολή της δικτατορίας στις ζωές των ανθρώπων;
- Διαβάζουμε ξανά το απόσπασμα της Άλκης Ζέη από την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου. Τι κοινό βρίσκουμε ανάμεσα στα δύο αποσπάσματα;

6. Χωριζόμαστε σε ομάδες και συζητάμε το αρχικό μας ερώτημα **Δικτατορία-Δημοκρατία: ποια διαφορά κάνουν τα γράμματα ανάμεσα στο Δ(έλτα) και το Α(λφα); Ανακοινώνουμε στην ολομέλεια τις απαντήσεις μας.**

7. Δουλεύουμε στην ολομέλεια και συνομιλούμε με τους στίχους και τα τραγούδια:

Αναζητάμε στο διαδίκτυο τους στίχους από τα παρακάτω τραγούδια:

- α) *Μη με ρωτάς* (1974). Στίχοι: Λευτέρης Παπαδόπουλος, συνθέτης και ερμηνευτής: Μάνος Λοΐζος,
- β) *Άνοιξε τον δρόμο* (2017). Στίχοι: Οδυσσέας Ιωάννου, συνθέτης: Θέμης Καραμουρατίδης, ερμηνευτής: Βασίλης Παπακωνσταντίνου.

Αφού ακούσουμε τα τραγούδια, καταγράφουμε ή εκτυπώνουμε τους στίχους τους και «πιάνουμε μια διαφορετική κουβέντα» με αυτά:

- Τα παραπάνω τραγούδια γράφτηκαν σε διαφορετική εποχή. Πότε γράφτηκε το πρώτο τραγούδι; Θα μπορούσαμε να τα εντάξουμε και τα δύο σε μια εκδήλωση για την επέτειο της 17ης Νοεμβρίου; Γιατί;
- Δημιουργούμε έναν ποιητικό αντίλογο. Για κάθε στίχο δίνουμε μια απάντηση, σαν να είναι απέναντι ένα πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται το τραγούδι π.χ.
 - Τα πολυβόλα σωπάσαν...
 - *Σώπασαν, για να ακούσουμε το τραγούδι των φοιτητριών/φοιτητών.*
- Μπορούμε να δημιουργήσουμε στίχους για ένα τραγούδι που θα τραγουδήσουμε στην εκδήλωση για την επέτειο του Πολυτεχνείου.

8. Δουλεύουμε με τους στίχους... αλλιώς!

- Μεταμορφώνουμε τους στίχους σε σχηματοποιήματα. Διαλέγουμε μια εικόνα που «βγαίνει» από τους στίχους, τη σχεδιάζουμε με μολύβι και πατάμε πάνω στο περίγραμμα γράφοντας τους στίχους, ώστε να δημιουργηθεί ένα σχηματοποιήμα.

Μαθαίνουμε περισσότερα για τα σχηματοποιήματα.

- Κάνουμε την προστακτική υπόθεση και απαντάμε με ερώτηση. Π.χ. *Μη με ρωτάς: αν δε σε ρωτήσω, πώς θα μάθω;*
Άνοιξε τον δρόμο: αν ανοίξω τον δρόμο, που θα πάμε;
- Επιλέγουμε κάποιους στίχους και τους αλλάζουμε, ξεκινώντας κάθε φορά από ένα κατάλληλο επιφώνημα. Π.χ. *Αχ, σε φοβάμαι, μη με κοιτάς!*

Επισκεπτόμαστε μια βιβλιοθήκη, δανειζόμαστε και διαβάζουμε βιβλία που σχετίζονται με τα γεγονότα της επέτειου της 17ης Νοεμβρίου 1973.

ΓΙΟΡΤΗ

Χριστούγεννα
Πόση αγάπη «χωράνε» τα Χριστούγεννα;

ΣΥΖΗΤΑΜΕ

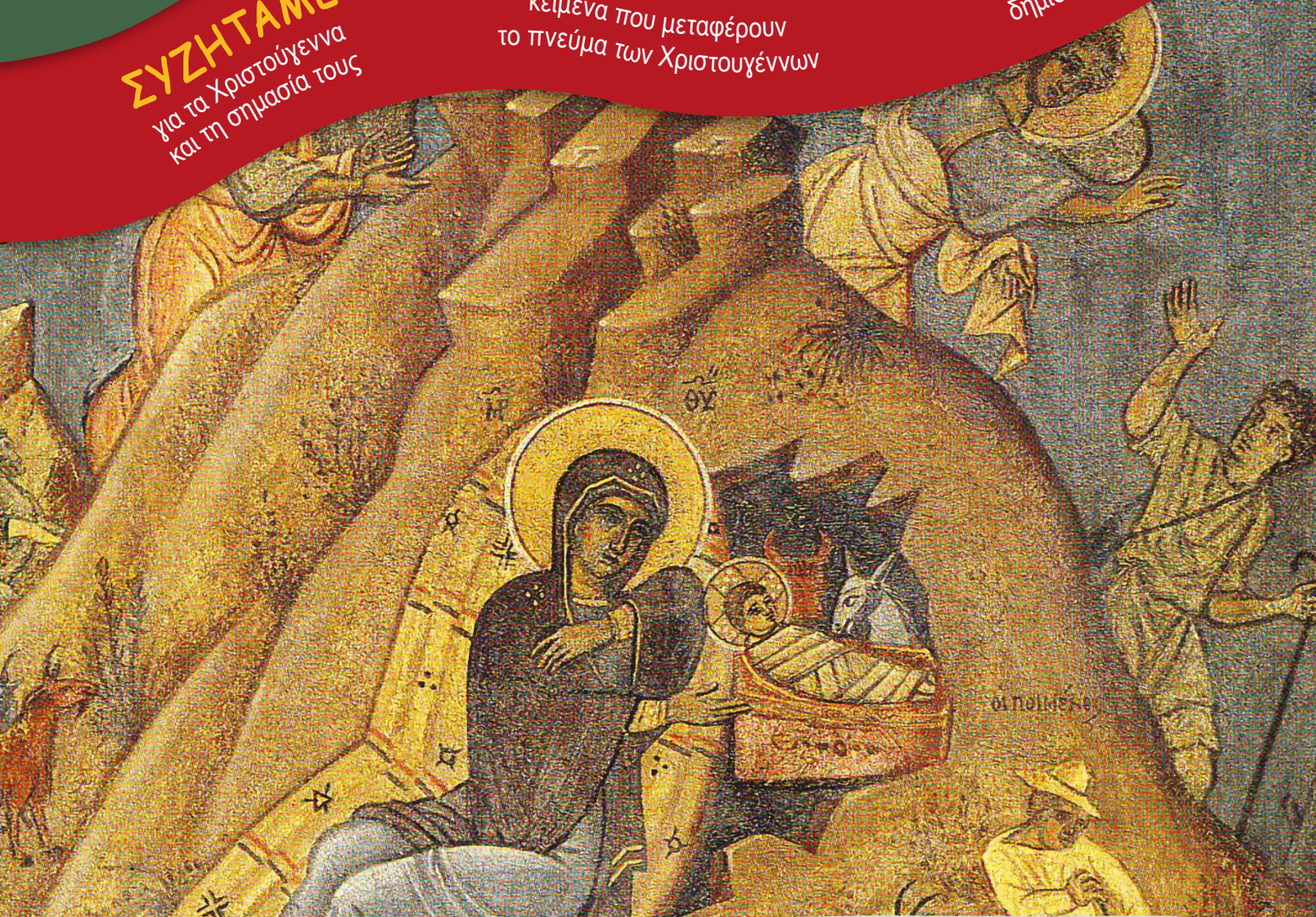
για τα Χριστούγεννα
και τη σημασία τους

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ

κείμενα που μεταφέρουν
το πνεύμα των Χριστουγέννων

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ

μαθαίνοντας και
δημιουργώντας

Φώτης Κόντογλου, «Η γέννηση του Χριστού» [τοιχογραφία], Πεμππουσία.

Παρατηρούμε τη φωτογραφία:

1. Ποιο γεγονός απεικονίζεται; Ποιος είναι ο ζωγράφος; Εστιάζουμε στα χέρια των εικονιζόμενων: τι μπορεί να δηλώνουν οι χειρονομίες τους;
2. Τι σημαίνουν τα Χριστούγεννα για μας; Τι γνωρίζουμε για αυτά;
3. Έχουμε συμμετάσχει ποτέ σε κάποια γιορτή για τα Χριστούγεννα; Τι θυμόμαστε από αυτήν; Τι μας είχε συγκινήσει;

Τα χαρακτηριστικά του άστρου

5 Αν προσπαθήσουμε να συλλέξουμε τις αναφορές που σχετίζονται με το Άστρο των Χριστουγέννων, θα ανακαλύψουμε δυστυχώς ότι δεν υπάρχουν πολλές, αφού η μόνη αναφορά γι' αυτό βρίσκεται σε μία και μοναδική περικοπή στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο (κεφ. Β'). [...] Παρ' όλα αυτά όμως, σήμερα είμαστε σε θέση να εξάγουμε ορισμένα συμπεράσματα και να σημειώσουμε ορισμένα χαρακτηριστικά αυτού του μυστηριώδους άστρου.

10 Το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει για το Άστρο της Βηθλεέμ είναι ότι το άστρο αυτό θα έπρεπε να ήταν κάτι το ασυνήθιστο, προκειμένου να έλξει την προσοχή των Μάγων [...]. Το δεύτερο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι [...] για να είναι δυνατό να το παρακολουθούν συνεχώς από τη χώρα τους έως τη Βηθλεέμ, το άστρο αυτό θα πρέπει να είχε διάρκεια ζωής αρκετά μεγάλη και θα έπρεπε να ήταν κάτι το οποίο φαινόταν στον ουρανό επί αρκετές εβδομάδες ή ακόμη και μήνες. Το τρίτο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι

15 Ίσως αυτό να σας φανεί παράξενο, γιατί συνήθως φανταζόμαστε το Άστρο της Βηθλεέμ ως ένα πολύ λαμπρό και μεγάλο άστρο που φωτίζει άπλετα τον ουρανό, με τις λαμπρές ακτίνες του πάνω από τη φάτνη. Αλλά δεν είναι δυνατό να ήταν κάτι τέτοιο, γιατί φαίνεται ότι οι Μάγοι ήταν οι μόνοι που το είχαν δει ή οι μόνοι που γνώριζαν κάτι γι' αυτό. [...]

Διονύσιος Σιμόπουλος, *Το άστρο των Χριστουγέννων*.
Ίδρυμα Ευγενίδου/Νέο ψηφιακό Πλανητάριο.

1. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Σε ποιο άστρο αναφέρεται το κείμενο; Τι ξέρουμε εμείς για αυτό; Πώς γνωρίζουμε για την ύπαρξη αυτού του άστρου;
- Γνωρίζουμε ποιος είναι ο συγγραφέας; Αν όχι, αναζητάμε πληροφορίες στο διαδίκτυο για αυτόν.
- Σε ποιο είδος ανήκει το παραπάνω κείμενο και ποιος είναι ο στόχος του;
- Τι πιστεύετε ότι συμβολίζει το άστρο και ποιος ήταν ο ρόλος του;
- Τι θα «φωτίζατε» εσείς στον κόσμο μας σήμερα με το άστρο της Βηθλεέμ, ώστε να φύγει το «σκοτάδι»;

Ακούμε το ποίημα του Κωστή Παλαμά *Αστέρι θεϊκό*.
Τι αισθανόμαστε;

Υπήρχε ένα χριστουγεννιάτικο βιβλίο που όσο κι αν το ξεφύλλιζες δε θα έβρισκες παρά μονάχα ένα μικρό, πολύ μικρό δωράκι...

Μα ήταν ένα δώρο διαλεγμένο με πολλή αγάπη...

Υπήρχε ένα χριστουγεννιάτικο βιβλίο που κάποια παιδιά παρατήρησαν πως δεν είχε ούτε ένα δέντρο στολισμένο...

Ένα παιδί όμως είδε σε μια γωνιά ένα κλαδάκι, πάνω στο οποίο ξεκουραζόταν ένας μικρός κοκκινολαίμης...

Κυριάκος Χαρίτος, *Το βιβλίο των δικών σου Χριστουγέννων*,
εικονογρ. Ντανιέλα Σταματιάδη, Μεταίχμιο.

2. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Τι περιλαμβάνει το χριστουγεννιάτικο βιβλίο και τι λείπει από αυτό; Πώς το περιγράφει ο συγγραφέας; Πώς νομίζεις ότι συνεχίζει το βιβλίο;
- Ο «μικρός κοκκινολαίμης» τίνος θέση παίρνει πάνω στο κλαδάκι του δέντρου;
- Παρατηρούμε την εικονογράφηση. Πόσο μας βοηθάει να καταλάβουμε το κείμενο;
- Αν τα Χριστούγεννα ήταν βιβλίο, ποιες δικές σου λέξεις, συναισθήματα και εικόνες θα έβαζες μέσα; Πώς θα ήθελες να είναι μια δική σου γιορτή αγάπης;
- Τα Χριστούγεννα είναι γιορτή των δώρων ή της αγάπης; Γιατί;

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Σαν σήμερα: 19 Δεκεμβρίου 1843 - Κυκλοφορεί η Χριστουγεννιάτικη Ιστορία του Καρόλου Ντίκενς

Τον παγωμένο χειμώνα του 1843, ο Κάρολος Ντίκενς γράφει μια νουβέλα που έμελλε να γίνει μία από τις πιο αγαπημένες και διαχρονικές ιστορίες των Χριστουγέννων, τη Χριστουγεννιάτικη Ιστορία.

5 Το έργο, που κυκλοφόρησε στις 19 Δεκεμβρίου 1843, παρακολουθεί το μεταμορφωτικό ταξίδι του Εμπενέζερ Σκρουτζ, ενός τσιγκούνη γέρου, σε μια

Το φάντασμα του Μάρλεϊ [εικόνα].

μοιραία παραμονή Χριστουγέννων. Τον Σκρουτζ επισκέπτεται το φάντασμα του πρώην συνεταιίρου του, Τζέικομπ Μάρλεϊ, ο οποίος τον προειδοποιεί για τις συνέπειες μιας ζωής που κυριαρχείται από την απληστία και τον εγωισμό. Καθ' όλη τη διάρκεια της νύχτας, ο Σκρουτζ δέχεται επισκέψεις από τρία πνεύματα - τα φαντάσματα των Περρασμένων, των Παρόντων και των Μελλοντικών Χριστουγέννων - τα οποία αποκαλύπτουν τις επιλογές που τον οδήγησαν στη σημερινή του κατάσταση και τον αντίκτυπο που έχει στους άλλους. Βλέποντας σκηνές από το δικό του παρελθόν, τις χαρούμενες γιορτές του παρόντος και το ζοφερό μέλλον που τον περιμένει, ο Σκρουτζ υφίσταται μια βαθιά μεταμόρφωση. Κατακλυζόμενος από τύψεις και νεοαποκτηθείσα ενσυναίσθηση, αγκαλιάζει το αληθινό πνεύμα των Χριστουγέννων, ενσαρκώνοντας τη γενναιοδωρία, τη συμπόνια και τη δέσμευση για θετική αλλαγή. Η νουβέλα κορυφώνεται με τη λύτρωση του Σκρουτζ, καταδεικνύοντας το διαρκές μήνυμα ότι ποτέ δεν είναι αργά για να αλλάξει συμπεριφορά και να ανακαλύψει ξανά τη χαρά της ανθρωπιάς. [...]

Μ. Κασιόγερ, Β. Μηνακάκης, Α.-Δ. Ποιμενίδου, Α. Συροπλάκης,
«Σαν σήμερα: 19 Δεκεμβρίου 1843 - Κυκλοφορεί η Χριστουγεννιάτικη Ιστορία του Καρόλου Ντίκενς», *Η Καθημερινή*.

3. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Για ποια ιστορία μάς μιλάει το άρθρο; Την έχουμε διαβάσει ή δει στην τηλεόραση/ στον κινηματογράφο;
- Τι είναι αυτό που άλλαξε τον Σκρουτζ και τι είναι αυτό που μπορεί να τον είχε κάνει τόσο σκληρό και τσιγκούνη;
- Ποιο είναι το αληθινό πνεύμα των Χριστουγέννων;
- Το πνεύμα των Χριστουγέννων πρέπει να υπάρχει μόνο στις 25 Δεκεμβρίου ή κάθε μέρα και γιατί; Πώς μπορεί να γίνει αυτό;
- Σκεφτόμαστε τι μπορεί να σημαίνουν οι παρακάτω φράσεις με βάση τα συστατικά τους και τα συμφραζόμενα και πώς συνδέονται με τα Χριστούγεννα: *μεταμορφωτικό ταξίδι, ζοφερό μέλλον, νεοαποκτηθείσα ενσυναίσθηση, ενσαρκώνοντας τη γενναιοδωρία, χαρά της ανθρωπιάς.*

Ανακαλύπτουμε τη σημασία των παραπάνω φράσεων.

4. Γινόμαστε κολλητοί/κολλητές ανάγνωσης. Η δασκάλα/Ο δάσκαλός μας μας χωρίζει σε ζευγάρια και απαντάμε στο ερώτημα του πίνακα:

Τι προβλέψεις κάνουμε για το περιεχόμενο του Κειμένου 4 με βάση:

**Τον τίτλο του βιβλίου:
Αγιοβασιλέματα**

**Τον τίτλο του αποσπάσματος:
Ένα γράμμα ανάποδο**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Ένα γράμμα ανάποδο

«Αγαπημένε μου Άγιε Βασίλη, μην έρθεις φέτος!»

Κοίταξε η Ερμιόνη την πρώτη φράση στο γράμμα της και δεν ήταν σίγουρη πως ήταν σωστό. Ήταν όμως σίγουρη ότι ήταν αυτό που ήθελε. Το σκεφτόταν εδώ και λίγες μέρες και το είχε αποφασίσει. Και

5

κανείς δεν μπορούσε να της αλλάξει γνώμη!

Και συνέχισε πιο αποφασιστικά από πριν...

«Είχα ανέβει στο πατάρι πριν λίγες μέρες, Άγιε μου Βασίλη – με βοήθησε ο μπαμπάς ν' ανέβω, αφού μόνη μου δε φτάνω – γιατί έφαγα

10

το κουκλόσπιτο που μου είχε φτιάξει η γιαγιά στα πρώτα μου γενέθλια. Τώρα πια έχω μεγαλώσει, να ξέρεις, αλλά ένα κουκλόσπιτο είναι πάντα ένα κουκλόσπιτο που μπορούν να παίζουν και μεγάλα κορίτσια. [...] Όπως ψαχούλεα λοιπόν [...] έπεσα πάνω σε μια βαλίτσα, σαν αυτές που παίρνουμε τα καλοκαίρια στις διακοπές αλλά

15

πιο παλιά! μάλλον από αυτές που έπαιρναν στις διακοπές η γιαγιά και ο παππούς. Τα παλιά πράγματα μου αρέσουν, αρκεί να μυρίζουν ωραία, όπως τα παλιά βιβλία, οι παλιές κολόνιες ή τα παλιά ρούχα. Η παλιά βαλίτσα δε μου μύριζε τίποτα, αλλά μου φάνηκε περιέργη, γιατί είχε μείνει λίγο απέξω ένα μικρό κομματάκι κόκκινο πανί, και την άνοιξα γιατί φαντάστηκα ότι εκεί μέσα

20

βρίσκεται κάποιο παλιό κόκκινο φουστάνι. Δεν ήταν όμως φουστάνι. Ήταν ο δικός σου κόκκινος σκούφος, Άγιε μου Βασίλη, με την άσπρη φούντα, και οι μπότες σου που είναι ίδιες με τις μαύρες γαλότσες του μπαμπά! Και ξέρεις τι σκέφτηκα; Σκέφτηκα ότι δεν είμαι η μόνη που παρατάω τα πράγματά μου αποδώ κι αποκεί! είσαι και εσύ ακατάστατος! Και για λίγο χάρηκα. Μετά όμως ανησύχησα. Χριστούγεννα έρχονται, τι θα κάνεις χωρίς τις μπότες και τον σκούφο σου; Με τόσα σπίτια που επισκέπτεσαι, ούτε θα θυμάσαι πού τα παράτησες! Γι' αυτό σου λέω: Μην έρθεις φέτος, θα έρθω εγώ! [...]

25

30

- 35 ότι θα ήθελε πολύ να το πάρεις εσύ! Και μια καλοκαιρινή βερμούδα θαλασσί και σαγιονάρες για να ξεκουράζεσαι! Γιατί κι έτσι θα μου άρεσες, θαλασσινός! Και πού ξέρεις, μπορεί να ξεκλέψεις χρόνο να έρθεις και το καλοκαίρι, να σε πάω στο νησί μου, να σου δείξω τα αγαπημένα μου μέρη, να τα αγαπήσεις όπως κι εγώ' να σου δείξω τα δικά μου ηλιοβασιλέματα και συ τα δικά σου... αγιοβασιλέματα! Και να μου υποσχεθείς ότι θα προσπαθήσεις να έρχεσαι κι άλλες μέρες του χρόνου και όχι μόνο Χριστούγεννα, σαν αγαπημένος θείος, χωρίς δώρα, μόνο για την παρέα...
- 40

Μαριέττα Κόντου, *Αγιοβασιλέματα*, εικονογρ. Βασίλης Κουτσογιάννης, Μεταίχμιο.

5. Απαντάμε τώρα με το ζευγάρι μας και στις επόμενες ερωτήσεις:

Αναρωτιόμαστε:

- Ποιος...; Πού...; Πότε...; Τι έγινε...; Γιατί...; Πώς...;
- Ποιες ήταν οι σκέψεις και ποια τα συναισθήματα της ηρωίδας;
- Τι ζητάει η ηρωίδα να της υποσχεθεί ο Άγιος Βασίλης; Πώς σας φαίνεται;

Διευκρινίζουμε:

- Ποιες σημασίες λέξεων δεν καταλάβαμε;
- Τι δεν καταλάβαμε στο περιεχόμενο του κειμένου;

Συνοψίζουμε:

- Τι αναφέρει/περιγράφει η συγγραφέας (κεντρική ιδέα);
- Τι έγινε στην αρχή, στη συνέχεια, στο τέλος;

Δημιουργούμε:

- Γράφουμε στην ολομέλεια της τάξης το δικό μας «ανάποδο γράμμα» στον Άγιο Βασίλη.
- Ζητάμε από μια εφαρμογή τεχνητής νοημοσύνης να γράψει ένα «ανάποδο γράμμα» στον Άγιο Βασίλη, δίνοντας τις απαραίτητες πληροφορίες.
- Συγκρίνουμε τα δύο κείμενα ως προς το περιεχόμενο και τη μορφή.

Μπορούμε να γράψουμε το «ανάποδο γράμμα» της τάξης μας προς τον Άγιο Βασίλη και στο ψηφιακό μας σημειωματάριο.

6. Ξεφυλλίζουμε γρήγορα τις σελίδες της ενότητας, συζητάμε σε ομάδες και απαντάμε *Πόση αγάπη «χωράνε» τα Χριστούγεννα*. Ανακοινώνουμε στην ολομέλεια τις απαντήσεις μας.

7. Φέρνουμε τα Χριστούγεννα μέσα και έξω από το σχολείο...

Διαβάζοντας

Φέρνουμε βιβλία με χριστουγεννιάτικες ιστορίες στην τάξη. Τις διαβάζουμε μεγαλόφωνα και τις ηχογραφούμε. Ερχόμαστε σε επαφή με ένα Σχολείο Τυφλών και στέλνουμε τα ηχογραφημένα αρχεία μας στο σχολείο.

Βραβεύοντας

Εφευρίσκουμε και απονέμουμε ένα διαφορετικό βραβείο για κάθε μαθήτριά/μαθητή, π.χ. βραβείο καλοσύνης, βραβείο χαμόγελου, βραβείο φιλίας, βραβείο ενσυναίσθησης. Συζητάμε και θέτουμε κριτήρια για κάθε βραβείο.

Δημιουργούμε/Κατασκευάζουμε τα βραβεία και τα απονέμουμε.

Κατασκευάζοντας

Κατασκευάζουμε ημερολόγια που σε κάθε μήνα έχουν μια φράση (από βιβλίο, από παροιμίες, από λόγια μεγάλων ποιητών/ποιητριών κ.ά.) με θέμα την αγάπη. Κατασκευάζουμε εντυπωσιακές κάρτες και τις χαρίζουμε στις μαθήτρίες/στους μαθητές μιας άλλης τάξης του σχολείου μας.

Τραγουδώντας

Μαθαίνουμε τα κάλαντα από διάφορες περιοχές της χώρας μας και προγραμματίζουμε με τη δασκάλα ή τον δάσκαλό μας μια επίσκεψη για «να τα πούμε», π.χ. σε ένα νοσοκομείο ή σε ένα γηροκομείο της περιοχής μας.

Επισκεπτόμαστε μια βιβλιοθήκη, δανειζόμαστε και διαβάζουμε βιβλία που σχετίζονται με τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά.

ΕΠΕΤΕΙΟΥΣ

25η Μαρτίου 1821
Πώς και γιατί γίνεται μια επανάσταση;

ΣΥΖΗΤΑΜΕ

για τα γεγονότα της εποχής
και τη σχέση τους με το παρόν

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ

κείμενα που αναδεικνύουν αξίες
και τις ιδέες της επετείου

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ

μαθαίνοντας και
δημιουργώντας

Παρατηρούμε την
εικόνα.

1. Σε πόσα μέρη χωρίζεται;
Πώς τα δύο μέρη της
εικόνας συνδέονται μεταξύ
τους και τι συμβαίνει στο
καθένα από αυτά;
2. Τι σημαίνει η 25η Μαρτίου
1821 για μας;
Τι γνωρίζουμε για την
επέτειο αυτή;
3. Έχουμε συμμετάσχει ποτέ
σε κάποια εκδήλωση
για την 25η Μαρτίου; Τι
θυμόμαστε από αυτήν; Τι
μας είχε συγκινήσει;

Αλέξης Κυριτσόπουλος,
«Τα φώτα άναψαν» [εικόνα],
Παπαδόπουλος.

Τι σημαίνει επανάσταση;

Επαναστάσεις ξεσπούν τον 18ο και 19ο αιώνα σε όλον τον κόσμο. Πρώτα η Αμερικάνικη Επανάσταση, ύστερα η Γαλλική κατά της απολυταρχίας των Λουδοβίκων. Αργότερα, στην Ισπανία, στην Ιταλία, σε χώρες της Λατινικής Αμερικής.

5 Οι λαοί της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, οι Σέρβοι, οι Έλληνες, ξεσηκώνονται στη διάρκεια του 18ου αιώνα και οι εξεγέρσεις πνίγονται τελικά στο αίμα. Όμως, στην οθωμανική αυτοκρατορία έχει αρχίσει μια παρατεταμένη περίοδος παρακμής που θα οδηγήσει, τελικά, στη διάλυσή της στις αρχές του 20ού αιώνα.

10 Μέσα σ' αυτό το γενικευμένο επαναστατικό περιβάλλον οι Έλληνες, οργανωμένοι στην αρχή γύρω από τη Φιλική Εταιρεία, απλωμένοι σε παροικίες σε όλη την Ευρώπη και στην οθωμανική αυτοκρατορία, ξεσηκώνονται σ' έναν αγώνα ελευθερίας, διεκδικώντας το δικαίωμά τους στη γλώσσα τους, στη θρησκεία τους, το δικαίωμά τους να ζήσουν ελεύθεροι σ' ένα ελληνικό κράτος. Η Επανάσταση ξεκινάει από τις Παραδουνάβιες ηγεμονίες, αλλά τελικά θα επικρατήσει και θα ριζώσει στην Πελοπόννησο. Σ' αυτόν τον κλειστό τόπο θα φτάσουν τα μηνύματα του επαναστατικού ρεύματος της Ευρώπης που θα εξαπλωθεί στα νησιά του Αιγαίου, στη Ρούμελη και ως την Κρήτη και την Κύπρο. Σ' αυτήν την επανάσταση θα αναμετρηθούν ο παραδοσιακός τρόπος ζωής και ένας καινούριος κόσμος με διαφορετικές ιδέες.

20 Διαφορετικά όνειρα, προσδοκίες, πολιτικές αφετηρίες θα κονταροχτυπηθούν στις εθνοσυνελεύσεις, στη διατύπωση των συνταγμάτων, στις πρώτες κυβερνήσεις του ελεύθερου κράτους, επαναστατικές διαδικασίες όλες αυτές. Οπλαρχηγοί, πρόκριτοι, πολιτικοί συζητούν, διαφωνούν, αποφασίζουν στις εθνοσυνελεύσεις, για ελευθερία, ιδιοκτησία, δημοκρατία, δικαιώματα. Στη θέση του σουλτάνου, θέλουν να βάλουν το σύνταγμα και τους νόμους, στη θέση των τοπικών αρχόντων ένα διοικητικό σύστημα δίκαιο και κοινό για όλους τους πολίτες.

25 Σήμερα, ονομάζουμε Επανάσταση αυτά τα 10 χρόνια αγώνα, που οι πρωταγωνιστές του σπάνια του έδωσαν αυτό το όνομα. Μίλησαν για απελευθέρωση, εθνεγερσία, ξεσηκωμό. Οι Οθωμανοί τότε δεν αναγνώρισαν την Επανάσταση και ονόμασαν τα γεγονότα ανταρσία. Οι λέξεις έχουν η καθεμιά τη σημασία και τη βαρύτητά τους. Όλοι όσοι έζησαν εκείνη την εποχή δεν έδιναν την ίδια σημασία στις ίδιες λέξεις. Οι διαφορετικές απαντήσεις τους για την επόμενη μέρα της Επανάστασης διαμόρφωσαν το Ελληνικό κράτος.

Μαρία Αγγελίδου & Ειρήνη Βοκοτοπούλου, 1821: *ερωτήσεις μόνο!*, Ίκαρος.

Ξεκλειδώνουμε το κείμενο οργανώνοντας τις βασικές του ιδέες.

1. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Τι συμβαίνει τον 18ο και 19ο αιώνα; Πότε, πώς και για ποιον λόγο οργανώνεται η ελληνική επανάσταση;
- Με τι θέλουν να αντικαταστήσουν τον σουλτάνο;
- Τι ονομάζουμε *Επανάσταση* σήμερα και με ποιες λέξεις μιλούσαν για αυτήν τότε;
- Για ποιους λόγους ξεκινά μια επανάσταση; Τι μπορεί να σημαίνει επανάσταση σήμερα;

Μελετάμε τη χρονογραμμή των γεγονότων του 1821.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Ο Αθανάσιος Διάκος και ο Καραγκιόζης στο Μοναστήρι

«Ο Αθανάσιος Διάκος και ο Καραγκιόζης στο Μοναστήρι» ή αλλιώς «Ο Αθανάσιος Διάκος και ο Καραγκιόζης καντηλανάφτης» είναι το πρώτο μέρος της τριλογίας του Αθανασίου Διάκου. Το νεοελληνικό θέατρο σκιών έχει μια ολόκληρη κατηγορία παραστάσεων που έχουν ως θέμα την Επανάσταση του 1821. Αυτές είναι οι λεγόμενες «ηρωικές» παραστάσεις, που αποτελούν το «κόσμημα» του δραματολογίου του Καραγκιόζη. Αυτά τα έργα ήταν μεγάλα σε διάρκεια και παίζονταν σε δύο και τρεις βραδιές συνεχόμενες. [...] Στις ηρωικές παραστάσεις μπορεί κάποιος να βρει ιστορικά στοιχεία αλλά ο Καραγκιόζης δεν έχει σκοπό να παρουσιάσει τα ιστορικά γεγονότα, όπως ακριβώς είχαν. Παίρνει την ιστορία και την κάνει μύθο και μέσα από τον μύθο μάς κάνει να αγαπήσουμε την ιστορία και τον τόπο μας. Και καθώς γράφει ο Φώτης Κόντογλου: «Η πολιτεία θα έκανε καλά να βάλει έναν караγκιοζοπαίχτη σε κάθε χωριό, για να κρατήσει ψηλά το φρόνημα του λαού και των παιδιών».

Απόστολος Δομτζίδης, *Ο Αθανάσιος Διάκος και ο Καραγκιόζης στο Μοναστήρι*, σχέδιο φιγούρας & δημοσίευτο κείμενο.

2. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Τι πληροφορίες μάς δίνει το Κείμενο 2;
- Περιγράφουμε τη φιγούρα του θεάτρου σκιών δίπλα στο κείμενο.
- Πώς καταλαβαίνουμε τα λόγια του Φώτη Κόντογλου;
- Τι θεωρούμε πως μπορεί να είναι επαναστατικό στο θέατρο σκιών και στους ήρωές του/στις ηρωίδες του;
- Πώς συμβάλλει το θέατρο σκιών στο να γνωρίσουμε την ιστορία;
- Ποια άλλα πρόσωπα του θεάτρου σκιών γνωρίζουμε και από πού κατάγονται; Τι συμβολίζουν;
- Αναζητάμε στο διαδίκτυο πληροφορίες για τα πρόσωπα του θεάτρου σκιών και παρακολουθούμε παραστάσεις σε βίντεο.

Αντιστοιχίζουμε τα πρόσωπα του θεάτρου σκιών με τον χαρακτήρα τους.

Από το θέατρο σκιών του Απόστολου Δομτζίδα ακούμε τρεις σκηνές από την παράσταση *Ο Αθανάσιος Διάκος και ο Καραγκιόζης στο Μοναστήρι*.

Σκηνή 1

Σκηνή 2

Σκηνή 3

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

1821 κουλουράκια

Αγαπητοί φίλοι,

Όπως σας είχαμε υποσχεθεί στην προηγούμενη μυστική εκπομπή μας, σας παρουσιάζουμε μια συνταγή για να φτιάξετε 1821 κουλουράκια.

Οδηγίες:

- 5 Παίρνετε τη λεκάνη για την μπουγάδα και την κρύβετε στο δωμάτιό σας. Προσοχή: αν σας ρωτήσει κάποιος μεγάλος τι τη θέλετε, μην πείτε ότι θα φτιάξετε 1821 κουλουράκια γιατί δε θα σας πιστέψει και θα κινήσετε υποψίες - πείτε ότι είναι ένα δημιουργικό παιχνίδι που σχεδιάζετε ή για μια εργασία για το σχολείο ή τελοσπάντων βρείτε κάτι να πείτε.

- 10 Ξεκινήστε να μαζεύετε αλεύρι. Θα χρειαστείτε πάρα πολύ αλεύρι για να

Μπορούμε και να ακούσουμε το λογοτεχνικό κείμενο της Μιράντας Βατικιώτη με τίτλο *1821 κουλουράκια*.

φτιάξετε 1821 κουλουράκια. Επίσης, ξεκινήστε από τώρα να προσέχετε περισσότερο στα μαθηματικά για να λύσετε το εξής πρόβλημα: αν για 30 κουλουράκια χρειαζόμαστε 400 γραμμάρια αλεύρι, για 1821 κουλουράκια πόσο αλεύρι χρειαζόμαστε; Προετοιμαστείτε ψυχολογικά γιατί ο αριθμός θα βγει πολύ μεγάλος - προετοιμάστε και τον κουμπαρά σας να αντέξει το έξοδο, τέρμα οι τσίχλες και ό,τι άλλο πάτε να αγοράσετε. Φυλάξτε το χαρτζιλίκι σας για τα κουλουράκια που αποφασίσατε να φτιάξετε.

15

Μετά, θα χρειαστείτε πολύ βούτυρο, πολλή ζάχαρη, πολλά αβγά, πολλές βανίλιες, πολύ γάλα, πολλά πορτοκάλια για να μαζέψετε πολύ ξύσμα από τη φλούδα τους και τέλος, αυτά είναι, και άντε πάλι αριθμητική...

20

Αφού τα μαζέψετε όλα αυτά, θα παρατηρήσετε ότι δεν χωράνε στη λεκάνη, που για να την κρύψετε διακινδυνεύσατε να σας πιάσουν, και θα απογοητευτείτε. Ψυχραιμία. Πριν από αυτό, ήδη θα έχετε ανακαλύψει ότι όλα αυτά τα άπειρα υλικά που μαζέψατε πρώτον δεν χωράνε σε καμιά κρυψώνα στο δωμάτιό σας, και επιπλέον κάποια από αυτά χρειάζονται ψυγείο για να διατηρηθούν και σας είναι αδύνατον να κρύψετε επιπλέον και ένα ψυγείο στο δωμάτιό σας. Μην απελπίζεστε! Έχετε έναν σκοπό: να φτιάξετε 1821 κουλουράκια. Ποτέ καμιά επαναστατική πράξη δεν πραγματοποιήθηκε εύκολα! Κι επειδή ποτέ η ζωή δε μας τα φέρνει όλα όπως τα θέλουμε, τι χρειάζεται να κάνουμε; Να βρούμε λύσεις. Και τι μας δίνει κουράγιο και δύναμη; Η προσήλωση στον σκοπό μας: να φτιάξουμε 1821 κουλουράκια.

Ήρθε η ώρα να απογοητευτείτε ολοκληρωτικά. Δεν έχετε ιδέα γιατί πρέπει να φτιάξετε 1821 κουλουράκια, και το σημαντικότερο, ποιος θα τα φάει όλα αυτά τα κουλουράκια; Μην απελπίζεστε. Πάρτε ένα όργανο και παίξτε μια πολύ ηρωική μουσική για να δώστε κουράγιο στον εαυτό σας. Σκεφτείτε πόσοι άνθρωποι δεν έχουν να φάνε. Αυτό είναι! Χαμογελάστε. Βρείτε κι άλλα παιδιά σαν εσάς, γενναία και ατρόμητα, φτιάξτε μια ομάδα. Ονομάστε την ομάδα σας «Τα επαναστατικά κουλουράκια» ή ιδανικά βρείτε καλύτερο όνομα, γιατί αυτό ακούγεται λίγο χάλια. Φτιάξτε όλοι μαζί 1821 κουλουράκια και βγείτε να τα μοιράσετε σε όποιον έχει ανάγκη.

40

Πώς θα τα κάνετε όλα αυτά; Πού να ξέρω; Βρείτε τρόπο και μην ξεχνάτε: δεν υπάρχουν έτοιμες συνταγές. Η επανάσταση θέλει τη φαντασία πολλών!

Μιράντα Βατικιώτη, 1821 κουλουράκια, εικονογρ. Κέλλυ Ματαθία-Κόβο, Παπαδόπουλος.

3. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Πώς ξεκινάει το κείμενο; Ποια/Ποιος μιλάει και από ποιο μέσο;
- Τι μας παρουσιάζεται στο κείμενο; Τι μας προτρέπει να κάνουμε;
- Τι μας προτείνει η συγγραφέας να κάνουμε αν νιώσουμε ότι απελπιζόμαστε;
- Ποια πράξη που προτείνεται στο απόσπασμα είναι «επαναστατική» και γιατί;
- Τι σημαίνει το παρακάτω απόσπασμα: «Πώς θα τα κάνετε όλα αυτά; Πού να ξέρω; Βρείτε τρόπο και μην ξεχνάμε: δεν υπάρχουν έτοιμες συνταχές. Η επανάσταση θέλει τη φαντασία πολλών!». Το συζητάμε.
- Γιατί ονομάζει τα παιδιά που θα φτιάξουν τη συνταγή «γενναία και ατρόμητα»;

4. Χωριζόμαστε σε ομάδες και αναλαμβάνουμε δράση:

- Τι ονομασία θα δίνουμε στην ομάδα μας;
- Σκεφτόμαστε: αν η τάξη μας αποφάσιζε να κάνει μια πράξη «επαναστατική», ποια θα ήταν αυτή; Γιατί θα ήταν «επαναστατική»;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γιώργος Σικελιώτης, *Ευαγγελισμός* [πίνακας],
Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.

5. Παρατηρούμε τον πίνακα του Γιώργου Σικελιώτη και συζητάμε:

- Τι δείχνει ο πίνακας; Σχολιάζουμε τα πρόσωπα, το φόντο/τον τόπο, τη στάση των σωμάτων, τα σύμβολα, τα χρώματα.
- Πώς βλέπουμε τα εικονιζόμενα πρόσωπα; Από ψηλά ή από χαμηλά; Τι σημαίνει αυτή η επιλογή του ζωγράφου;
- Συγκρίνουμε τον πίνακα με τις αγιογραφίες της εκκλησίας. Τι ομοιότητες και τι διαφορές βρίσκουμε;
- Τι σημαίνει η λέξη *Ευαγγελισμός*;
- Τι γιορτάζουμε στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου;
- Γιατί συνδέθηκε η Επανάσταση του 1821 με τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου; Αναζητάμε στο διαδίκτυο πληροφορίες.

6. Ξεφυλλίζουμε γρήγορα τις σελίδες της ενότητας, συζητάμε σε ομάδες και ανακοινώνουμε στην ολομέλεια τις απαντήσεις μας:

- α) Πώς και γιατί γίνεται μια επανάσταση;
- β) Γιατί αξίζει να γίνεται μια επανάσταση;

7. Δημιουργούμε στην τάξη κέντρα μάθησης και δημιουργικότητας. Μπορούμε να επιλέξουμε από τα παρακάτω κέντρα ή να προσθέσουμε δικά μας:

ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ

- Αναζητάμε πίνακες που έχουν θέμα τα γεγονότα της επανάστασης του 1821.
- Εμπνεόμαστε από αυτά και δημιουργούμε δικά μας έργα με διάφορες τεχνοτροπίες. Διοργανώνουμε μια έκθεση ζωγραφικής και εκθέτουμε τα έργα μας.

ΚΕΝΤΡΟ ΗΡΩΩΝ & ΗΡΩΙΔΩΝ

- Επιλέγουμε ήρωες και ηρωίδες της 25ης Μαρτίου. Μαθαίνουμε για τη ζωή και το έργο τους στην επανάσταση.
- Μετατρέπουμε τις πληροφορίες που βρήκαμε σε μια υποθετική συνέντευξη με την ηρωίδα ή τον ήρωα.

ΚΕΝΤΡΟ ΘΕΑΤΡΟΥ ΣΚΙΩΝ

- Κατασκευάζουμε φιγούρες, προμηθευόμαστε ό,τι χρειάζεται για να στήσουμε ένα θέατρο σκιών και ζωντανεύουμε ένα από τα ηχητικά αποσπάσματα που ακούσαμε.
- Γράφουμε την επόμενη σκηνή ενός από τα αποσπάσματα που ακούσαμε.
- Αναζητάμε κι άλλα έργα από την κατηγορία «ηρωικών παραστάσεων».

ΚΕΝΤΡΟ ΣΗΜΑΙΑΣ

- Αναζητάμε τις σημαίες και τα λάβαρα που συνδέονται με την επανάσταση του 1821.
- Κατασκευάζουμε μια δική μας σημαία για την επανάσταση.

ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ & ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

- Αναζητάμε δημοτικά τραγούδια για την 25η Μαρτίου.
- Δημιουργούμε χορωδία δημοτικών τραγουδιών για την 25η Μαρτίου.
- Γράφουμε ένα δικό μας τραγούδι για την επανάσταση του 1821.

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

- Ο δάσκαλος/Η δασκάλα μάς δίνει στίχους από το ποίημα «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» του Διονύσιου Σολωμού. Δραματοποιούμε τον τρόπο που το εμπνεύστηκε ο ποιητής, κοιτάζοντας από τη Ζάκυνθο προς το Μεσολόγγι και απαγγέλλουμε τους στίχους.
- Ακούμε τους μελοποιημένους στίχους του ποιήματος.
- Δημιουργούμε τα δικά μας ποιήματα εμπνεόμενες/εμπνεόμενοι από τις ιδέες και τις αξίες της επανάστασης.

Επισκεπτόμαστε μια βιβλιοθήκη, δανειζόμαστε και διαβάζουμε βιβλία που σχετίζονται με τα γεγονότα της επετείου της 25ης Μαρτίου 1821.

ΓΙΟΡΤΗ

Πάσχα

Πώς «η αγάπη πύργους καταλεί και κάστρα ρίχνει κάτω»;

ΣΥΖΗΤΑΜΕ

για τα Πάθη και την Ανάσταση του Χριστού και τη σημασία τους

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ

κείμενα που μεταφέρουν το νόημα των Παθών και της Ανάστασης του Χριστού

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΜΕ

μαθαίνοντας και δημιουργώντας

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, *Pieta* (Θρήνος) [πίνακας], Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.

Παρατηρούμε τον πίνακα.

1. Τι απεικονίζεται σε αυτόν; Ποιος είναι ο ζωγράφος; Αναζητάμε στο διαδίκτυο πληροφορίες για αυτόν.
2. Τι εκφράζουν τα εικονιζόμενα πρόσωπα στον πίνακα;
3. Τι σημαίνει η Μεγάλη Εβδομάδα και το Πάσχα για μας;

1. Διαβάζουμε το δημοτικό τραγούδι από τη Θράκη. Στη συνέχεια, συζητάμε:

- Ποιες εικόνες ξεχωρίζετε στο δημοτικό τραγούδι και πώς σας κάνουν να νιώθετε;
- Πώς συνδέεται η άνοιξη με την αναγέννηση και το φως του Πάσχα;
- Πώς γιορτάζεται το Πάσχα σε άλλες χώρες και τι κοινό έχει με την άνοιξη;

Ήρθε, ήρθε χελιδόνα,
ήρθε κι άλλη μεληδόνα,
κάθισε και λάλησε,
και γλυκά κελάηδησε:
«Μάρτη, Μάρτη μου καλέ,
και Φλεβάρη φοβερέ,
κι αν φλεβίσεις κι αν τσικνίσεις,
καλοκαίρι θα μυρίσεις.
Κι αν χιονίσεις, κι αν κακίσεις,
πάλιν άνοιξη θ' ανθίσεις».

Γνωρίζουμε μερικές από τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα που συνδέονται με τις μέρες του Πάσχα.

2. Παρατηρούμε τους πίνακες που ζωγράφισε ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (Ελ Γκρέκο) και τους συζητάμε σε μικρές ομάδες:

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Ο Χριστός Αίρων τον Σταυρόν [πίνακας].

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Εσπόλιο (Ο Διαμερισμός των Ιματίων του Χριστού) [πίνακας].

Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Η Ταφή του Χριστού [πίνακας].

Δομήνικος
Θεοτοκόπουλος,
Η Ανάσταση
[πίνακας].

Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.

3. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Τι δείχνει ο κάθε πίνακας; Τι βλέπουμε με την πρώτη ματιά;
- Παρατηρούμε καλύτερα και περιγράφουμε τα γεγονότα, τα πρόσωπα και την ατμόσφαιρα που διακρίνουμε στους πίνακες. Θα μας βοηθήσουν στην περιγραφή λέξεις, όπως *μακριά, κοντά, στο φόντο, δεξιά, κεντρικά, αριστερά*.
- Πώς το βλέμμα, οι χειρονομίες και οι εκφράσεις των προσώπων του κάθε πίνακα (π.χ. ευθύ-πλάγιο βλέμμα) επικοινωνούν με εμάς που τα παρατηρούμε;
- Ποια στοιχεία του κάθε πίνακα προβάλλονται ως πιο σημαντικά; Πώς το καταλαβαίνουμε; Πού βρίσκονται στον πίνακα; Προσέχουμε τον φωτισμό, το χρώμα, το μέγεθος, την εστίαση, τις γραμμές, την απόσταση -μακρινή/κοντινή κ.ά.
- Τι συναισθήματα μάς προκαλεί ο κάθε πίνακας και γιατί; Ποιο στοιχείο του κάθε πίνακα είναι αυτό που μας προσέλκυσε την προσοχή;
- Υπάρχουν άνθρωποι που «σταυρώνονται» σήμερα και γιατί;
 - Πώς μπορεί να «αναστηθεί» ο άνθρωπος σήμερα και να γίνει καλύτερος;

Μαθαίνουμε περισσότερα για τους παραπάνω πίνακες του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Οι πόνοι της Παναγιάς

Πού να σε κρύψω, γιόκα μου, να μη σε φτάνουν οι κακοί;

Σε ποιο νησί του Ωκεανού, σε ποια κορφήν ερημική;

Δε θα σε μάθω να μιλάς και τ' άδικο φωνάξεις.

Ξέρω, πως θα 'χεις την καρδιά τόσο καλή, τόσο γλυκή,
που μες στα βρόχια της οργής ταχιά θε νά σπαράξεις.

Τη νύχτα θα σηκώνομαι κι αγάλια θα νυχοπατώ,
να σκύβω την ανάσα σου ν' ακώ, πουλάκι μου ζεστό,
να σου τοιμάζω στη φωτιά γάλα και χαμομήλι,
κι ύστερ' απ' το παράθυρο με καρδιοχτύπι θα κοιτώ
που θα παγαίνεις στο σκολεϊό με πλάκα και κοντύλι...

Κι αν κάποτε τα φρένα σου το Δίκιο, φως της αστραπής,
κι η Αλήθεια σου χτυπήσουνε, παιδάκι μου, να μην τα πεις.
Θεριά οι ανθρωποι, δεν μπορούν το φως να το σηκώσουν!
Δεν είν' αλήθεια πιο χρυσή σαν την αλήθεια της σιωπής.
Χίλιες φορές να γεννηθείς, τόσες θα σε σταυρώσουν!

Κώστας Βάρναλης, «Οι πόνοι της Παναγιάς», Κέδρος.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Ανάσταση

Ανάσταση κι αγάπη λαμπερή,
κάθε καμπάνα χαρωπά σημαίνει
και ξημερώνει η μέρα και φορεί
στολή μ' αστέρια κ' άνθια κεντημένη...

Και μέσα στην καρδιά μου μυστικά
νιώθω να ξημερώνει μια ημέρα,
με κάλλη πλέον μαγικά,
απ' όσα είναι στη γη και στον αιθέρα.

Κωστής Παλαμάς

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Η ημέρα της Λαμπρής

Χριστός Ανέστη! Νέοι, γέροι και κόρες,
όλοι, μικροί μεγάλοι, ετοιμαστείτε
μέσα στες εκκλησίες τες δαφνοφόρες
με το φως της χαράς συμμαζωχτείτε
ανοίξετε αγκαλιές ειρηνοφόρες
ομπροστά στους Αγίους, και φιληθείτε
φιληθείτε γλυκά, χείλη με χείλη,
πέστε Χριστός Ανέστη, εχθροί και φίλοι.

Διονύσιος Σολωμός, «Η ημέρα της Λαμπρής»,
Μεταίχμιο.

Ακούμε τα ποιήματα:
Οι πόνοι της Παναγιάς του Κώστα Βάρναλη,
Ανάσταση του Κωστή Παλαμά,
Η ημέρα της Λαμπρής του Διονύσιου Σολωμού.

4. Απαντάμε στις ερωτήσεις:

Κείμενο 1

- Γιατί πονάει η Παναγιά; Γιατί θέλει να κρύψει τον Χριστό;
- Πώς δείχνει την αγάπη της η Παναγιά στη δεύτερη στροφή; Πώς θα νιώθαμε αν μας έλεγε τα λόγια αυτά η μαμά ή ο μπαμπάς μας;
- Τι σημαίνει η φράση «Χίλιες φορές να γεννηθείς, τόσες θα σε σταυρώσουν!»;

Κείμενο 2

- Πώς επηρεάζει η Ανάσταση τον ποιητή;
- Γιατί η Ανάσταση προκαλεί χαρά στον ποιητή;
- Πώς θα ήταν για μας σήμερα «μια ημέρα, με κάλλη πλέον μαγικά, απ' όσα είναι στη γη και στον αιθέρα»;

Κείμενο 3

- Τι μας προσκαλεί να κάνουμε ο ποιητής την ημέρα της Λαμπρής;
- Γιατί οι εκκλησίες είναι «δαφνοφόρες» και οι αγκαλιές «ειρηνοφόρες»;
- Γιατί πρέπει να πουν Χριστός Ανέστη «εχθροί και φίλοι»;

5. Ξεφυλλίζουμε γρήγορα τις σελίδες της ενότητας, συζητάμε σε ομάδες και απαντάμε στο ερώτημα της ενότητας: *Πώς «η αγάπη πύργους καταλεί και κάστρα ρίχνει κάτω»;* Ανακοινώνουμε στην ολομέλεια τις απαντήσεις μας.

6. Παρατηρούμε τον πίνακα του Γιάκοπο Τιντορέτο και σε ομάδες αναλαμβάνουμε δράση:

Γιάκοπο Τιντορέτο, Ο Μυστικός Δείπνος [πίνακας],
Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο
Αλεξάνδρου Σούτσου.

α) Απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποιο συμβάν της Μεγάλης Εβδομάδας μπορεί να απεικονίζει ο πίνακας; Ποιος είναι ο τίτλος του; Τον αναζητάμε με τον δημιουργό του στη σελίδα της Εθνικής Πινακοθήκης, για να τον παρατηρήσουμε με δυνατότητα μεγέθυνσης.
- Αναζητάμε στο διαδίκτυο τον ομώνυμο πίνακα του Λεονάρντο ντα Βίντσι και συγκρίνουμε τους δύο πίνακες.
- Θυμόμαστε πληροφορίες για τον Μυστικό Δείπνο του Χριστού με τους μαθητές του.
- Αν αλλάζαμε τον τίτλο του πίνακα, τι τίτλο θα δίναμε και γιατί;

β) Κάνουμε αναπαράσταση τον πίνακα χρησιμοποιώντας μία από τις παρακάτω τεχνικές:

Παγωμένη (ή ζωντανή) εικόνα

«Ζωντανεύουμε» τη σκηνή του πίνακα *Μυστικός Δείπνος*, παίρνοντας τη στάση του σώματος των προσώπων. Η δασκάλα/ Ο δάσκαλός μας παίζει τον ρόλο της/ του ζωγράφου που με το πινέλο της/του «ζωντανεύει» κάποια πρόσωπα. Στη συνέχεια, μας ζητά να εξωτερικεύσουμε κάποια σκέψη ή συναίσθημα ή να κάνουμε διάλογο με κάποιο άλλο πρόσωπο του πίνακα.

Ο διάδρομος των εσωτερικών φωνών

Σχηματίζουμε με τα σώματά μας δύο παράλληλες σειρές και αφήνουμε έναν μικρό διάδρομο, για να περάσει ένας χαρακτήρας (π.χ. ο Ιούδας). Θέτουμε ένα δίλημμα που έχει ο χαρακτήρας αυτός (π.χ. να προδώσει ή όχι τον Χριστό). Καθώς, λοιπόν, περνάει αργά μέσα από τον διάδρομο, οι άλλες/οι άλλοι γινόμαστε οι εσωτερικές του φωνές. Η μία σειρά είμαστε οι «καλές» του σκέψεις, που τον εμποδίζουν, η άλλη σειρά είμαστε οι «κακές» του σκέψεις, που τον προτρέπουν να προβεί στην πράξη αυτή.

Ρόλος στον τοίχο

Ζωγραφίζουμε το περίγραμμα του σώματος ενός χαρακτήρα σε ένα μεγάλο χαρτί και το κολλάμε στον τοίχο. Διαλέγουμε ποιο πρόσωπο είναι αυτό (π.χ. ο Ιούδας, ο Χριστός, ο Πέτρος κ.ά.). Μέσα από το περίγραμμα, στο εσωτερικό του σχεδίου, γράφουμε τις σκέψεις και τα συναισθήματα του προσώπου που δεν τα μοιράζεται με κάποιο άλλο πρόσωπο. Έξω από το σκίτσο γράφουμε τι σκέφτονται οι άλλοι για αυτόν.

Ανακριτική καρτέλα

Διαλέγουμε ένα πρόσωπο από τον *Μυστικό Δείπνο*. Κάποια/Κάποιος από εμάς κάθετα σε μια καρτέλα στο κέντρο της σκηνής και αναπαριστά τον χαρακτήρα «που ανακρίνεται». Η υπόλοιπη τάξη αναλαμβάνει τον ρόλο του ανακριτή/της ανακρίτριας και θέτει ερωτήσεις σε πρώτο πρόσωπο για γεγονότα, καταστάσεις ή συναισθήματα.

Γλωσσάρι

Γλωσσική βιογραφία

Γλωσσικός χάρτης

Εκπαιδευτική πλατφόρμα

Κείμενο

Κειμενικοί δείκτες

Λογομαχία

Οπτική γωνία

Πειθώ

Πολυτροπικό κείμενο

Πορτφόλιο

Στρατηγικές μάθησης

Συνοχή

Συντελεστές ενός βιβλίου

Ύφος

Ψηφιακά Μαθησιακά
Αντικείμενα (ΨΜΑ)

Ανακαλύπτουμε τη σημασία των λέξεων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Γιατί μία γλώσσα δεν είναι αρκετή;

- Αντωνόπουλος, Θ. «Ο Έλληνας που μιλάει 32 γλώσσες - από Σανσκριτικά μέχρι Μάνταριν» (διασκευή). *Lifo*, 23/6/2017. <https://www.lifo.gr>
- Γάτση, Γ. «Τι μας λένε τα παιδιά μας», *Πολύδρομο*, Τεύχος 3ο, 9/2010. https://issuu.com/polydromo_acts
- Τόλκιν, Τζ. Ρ. Ρ. 1985. *Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών. 1. Η συντροφιά του δαχτυλιδιού*. Μτφρ. Ε. Χατζηθανάση-Κόλλια, Αθήνα: Κέδρος.

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Πώς η λογοτεχνία «γιορτάζει» τη φιλία;

- Ζέη, Α. 1987. *Το καπλάνι της βιτρίνας*. Αθήνα: Κέδρος.
- Ζέη, Α. 2021. *Το καπλάνι της βιτρίνας* (διασκευή σε γκράφικ νόβελ: Γεωργία Ζάχαρη & Στέλλα Στεργίου). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ζέη, Α. 2023. *Το καπλάνι της βιτρίνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κοροβήλα, Ε. «Άλλοι καιροί, άλλα παιδιά-Ένα βιβλίο για την Άλκη Ζέη και τη Ζωρζ Σαρή». *Bookpress*, 12/6/2012. <https://bookpress.gr>
- Νικολοπούλου, Π. «Αφιέρωμα στη ζωή και στο έργο της μέσα από τα σπουδαία βιβλία της». *Elculture*, 26/4/2023. <https://elculture.gr>
- Σαρή, Ζ. 2010. *Ο θησαυρός της Βαγίας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Σαρή, Α. 2022. *Ο θησαυρός της Βαγίας* (διασκευή σε γκράφικ νόβελ: Kanellos Kob). Αθήνα: Πατάκης.
- Σαρή, Σ. 2024. *Ε.Π.* Πατάκης.
- Σαρή, Ζ. 2024. *Ο θησαυρός της Βαγίας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Συνοδιού, Ε. «Ο 'Γιωργάκης' και το 'Κούλι'». *Η Καθημερινή*, 9/4/2023. <https://www.kathimerini.gr>
- Τασιοπούλου, Κ. «Άλκη Ζέη – 27 Φεβρουαρίου 2020». *EPT*, χ.χ. <https://www.ert.gr>

ΕΝΟΤΗΤΑ 9**28η Οκτωβρίου 1940: Ποιες λέξεις ζωγράφισαν την εποχή**

- Διαμαντής, Γ. Θ. «Ελληνοϊταλικός πόλεμος-Επιστολές από και προς το μέτωπο του '40». *In.gr*, 28/10/2021. <https://www.in.gr>
- Δεκατρή, Ι. «Η Καθημερινή Ζωή στην Κατοχή». *Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα*. Χχ. <https://www.occupation-memories.org>
- Ζέη, Α. 2011. *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ζέη, Α. 2020. *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*. Διασκευή σε γκράφικ νόβελ: Α. Δαρλάση & Δ. Μαστώρος. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Πιπίνη, Α. 2021. *Ζάζα*. Εικονογρ. Π. Μπουλούμπασης. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

17η Νοεμβρίου 1973: ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ, ποια διαφορά κάνουν τα γράμματα ανάμεσα στο Δ(έλτα) και το Α(λφα);

- Κομνηνός, Β. «Εδώ Πολυτεχνείο»: 17 Νοεμβρίου 1973 - Η βίαιη καταστολή της εξέγερσης του Πολυτεχνείου». *ERTnews*, 17/11/23. <https://www.ertnews.gr>
- Σαρή, Ζ. 2023. *Τα γενέθλια*. Αθήνα: Πατάκης.

Χριστούγεννα: Πόση αγάπη «χωράνε» τα Χριστούγεννα;

- Κασιόγερ, Μ., Β. Μηνακάκης, Α-Δ. Ποιμενίδου & Α. Συροπλάκης. «Σαν σήμερα: 19 Δεκεμβρίου 1843 - Κυκλοφορεί η Χριστουγεννιάτικη Ιστορία του Καρόλου Ντίκενς». *Η Καθημερινή*, 19/12/2023. <https://www.kathimerini.gr>

- Κόντου, Μ. 2020. *Αγιοβασιλέματα*. Εικονογρ. Β. Κουτσογιάννης, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Σιμόπουλος, Δ. 2006. *Το άστρο των Χριστουγέννων*. Ίδρυμα Ευγενίδου/Νέο ψηφιακό Πλανητάριο. *Ανοιχτή Βιβλιοθήκη*. <https://www.openbook.gr/to-astro-ton-christoygennon/>
- Χαρίτος, Κ. 2010. *Το βιβλίο των δικών σου Χριστουγέννων*. Εικονογρ. Ντ. Σταματιάδη. Αθήνα: Μεταίχμιο.

25η Μαρτίου 1821: Πώς και γιατί γίνεται μια επανάσταση;

- Αγγελίδου, Μ. & Ει. Βοκοτοπούλου. 2021.1821: *ερωτήσεις μόνο!*. Αθήνα: Ίκαρος.
- Βατικιώτη, Μ. 2020. «1821 κουλουράκια». Εικονογρ. Κέλλυ Ματαθία-Κόβο. Στο *21+1 συγγραφείς γράφουν, καλλιτέχνες εικονογραφούν για το 1821*, επιμ. Μαρίζα Ντεκάστρο, σσ. 52-53. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Δομτζίδης, Α. 2024. *Ο Αθανάσιος Διάκος και ο Καραγκιόζης στο Μοναστήρι*. Αδημοσίευτο κείμενο.

Πάσχα: Πώς «η αγάπη πύργους καταλεί και κάστρα ρίχνει κάτω»;

- Βάρναλης, Κ. 1956. «Οι πόννοι της Παναγιάς». Στο *Ποιητικά. Το φως που καίει. Σκλάβοι πολιορκημένοι. Ποιήματα*. Αθήνα: Κέδρος.
- Παλαμάς, Κ. *Ανάσταση*. Ανακτήθηκε από: <https://ikee.lib.auth.gr>
- Σολωμός, Δ. «Η ημέρα της Λαμπρής», στο *Ο γύρος του χρόνου με ποιήματα. Μια ανθολογία ποίησης για παιδιά*, επιμ. Μαριγώ Αλεξοπούλου, σ. 38. Αθήνα: Μεταίχμιο.

ΕΙΚΟΝΕΣ/ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Γιατί μία γλώσσα δεν είναι αρκετή;

- σελ. 10, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. [φωτογραφία], *EPTnews*, 1/11/2019. <https://www.ertnews.gr>
- σελ. 14, "Namárië" [εικόνα]. *Wikipedia*, 14/8/2024. <https://en.wikipedia.org>
- σελ. 22, Παγκόσμια Ημέρα Μητρικής Γλώσσας [αφίσα]. Εργαστήριο Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, ΑΠΘ. <https://www.new.enl.auth.gr>
- σελ. 22, «Γλώσσες στο σχολείο μου» [αφίσα]. Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών. <https://edl.ecml.at>
- σελ. 22, Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας [αφίσα]. Υπουργείο Εξωτερικών, 5/2/2021. <https://www.mfa.gr>
- σελ. 22, 10η Γιορτή Πολυγλωσσίας [αφίσα]. Δήμος Θεσσαλονίκης. <https://thessaloniki.gr>
- σελ. 8-9, σελ. 25, Shutterstock

ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Πώς η λογοτεχνία «γιορτάζει» τη φιλία;

- σελ. 26-27, Σαρή, Ζ. & Α. Ζέη [επεξεργασμένη φωτογραφία]. *EPT*, 7/6/2019. <https://press.ert.gr>
- σελ. 27, Σαρή, Σ. 2024. *Ε.Π. Πατάκης*.
- σελ. 29, "Origins in my Life and in my Work | Alki Zei" [στιγμιότυπο], *YouTube TEDx Talks*, 17/3/2016. <https://www.youtube.com>
- σελ. 29, «Ζωρζ Σαρή 'Μια ζωή σαν ταινία'» [στιγμιότυπο], *YouTube Εκδόσεις Πατάκη*, 30/11/2022. <https://www.youtube.com>
- σελ. 32, Ζέη, Α. 1987. *Το καπλάνι της βιτρίνας*. Αθήνα: Κέδρος.
- σελ. 32, Ζέη, Α. 2023. *Το καπλάνι της βιτρίνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- σελ. 32, Σαρή, Ζ. 2010. *Ο θησαυρός της Βαγίας*. Αθήνα: Πατάκης.
- σελ. 32, Σαρή, Ζ. 2024. *Ο θησαυρός της Βαγίας*. Αθήνα: Πατάκης.
- σελ. 33, 34, Ο θησαυρός της Βαγίας [στιγμιότυπα], *Ertflix*. <https://www.ertflix.gr>
- σελ. 35, 36, Το καπλάνι της βιτρίνας [στιγμιότυπα], *Ertflix*. <https://www.ertflix.gr>

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

28η Οκτωβρίου 1940: Ποιες λέξεις ζωγράφισαν την εποχή

- σελ. 50, Αλεβίζος, Α. 1985. «10 Οκτώβρη 1944 Η απελευθέρωση της Αθήνας. Η Ελληνική σημαία ξανά στην Ακρόπολη» [πίνακας]. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. <https://www.facebook.com/nationalgalleryathens/>
- σελ. 44, 47, 49, Shutterstock

17η Νοεμβρίου 1973: ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ-ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ, ποια διαφορά κάνουν τα γράμματα ανάμεσα στο Δ(έλτα) και το Α(λφα);

- σελ. 52, Δημοκρατία [φωτογραφία]. *In.gr*, 17/11/2023. <https://www.in.gr>
- σελ. 54, Πρωτοσέλιδα εφημερίδας [εικόνες]. Ιστορικό Αρχείο «ΤΟ ΒΗΜΑ» & «ΤΑ ΝΕΑ». *Το Βήμα*. 16/11/2023. <https://www.tovima.gr>

Χριστούγεννα: Πόση αγάπη «χωράνε» τα Χριστούγεννα;

- σελ. 58, Κόντογλου, Φ. «Η γέννηση του Χριστού» [τοιχογραφία]. Παρεκκλήσιο της οικογένειας Πεσμαζόγλου/Κηφισιά. *Πεμπτουσία*, 22/12/2020. <https://www.pemptousia.gr>
- σελ. 61, Το φάντασμα του Μάρλεϊ [εικόνα]. *Wikimedia*. <https://commons.wikimedia.org>

25η Μαρτίου 1821: Πώς και γιατί γίνεται μια επανάσταση;

- σελ. 66, Κυριτσόπουλος, Α. 2020. «Τα φώτα άναψαν» [εικόνα]. Στο *21+1 συγγραφείς γράφουν, καλλιτέχνες εικονογραφούν για το 1821*, επιμ. Μαρίζα Ντεκάστρο, σ. 11. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- σελ. 68, Δομτζίδης, Α (σχέδιο). 2024. *Φιγούρα αγωνιστή του '21 σε πλαστικό PET* [εικόνα].
- σελ. 72, Σικελιώτης, Γ. Χ.χ. «Ευαγγελισμός» [πίνακας]. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. <https://www.nationalgallery.gr>

Πάσχα: Πώς «η αγάπη πύργους καταλεί και κάστρα ρίχνει κάτω»;

- σελ. 74, Θεοτοκόπουλος, Δ. 1580-1590. «Pietà (Θρήνος)» [πίνακας]. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. <https://www.nationalgallery.gr>
- σελ. 75, Θεοτοκόπουλος, Δ. 1577-1579. «Εσπόλιο (Ο Διαμερισμός των ιματίων του Χριστού)» [πίνακας]. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. <https://www.nationalgallery.gr>
- σελ. 75, Θεοτοκόπουλος, Δ. 1580. «Ο Χριστός αίρων τον Σταυρόν» [πίνακας]. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. <https://www.nationalgallery.gr>
- σελ. 76, Θεοτοκόπουλος, Δ. π. 1568-1570. «Η Ταφή του Χριστού» [πίνακας]. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. <https://www.nationalgallery.gr>
- σελ. 76, Θεοτοκόπουλος, Δ. 1596-1600. «Η Ανάσταση» [πίνακας]. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου. <https://www.nationalgallery.gr>
- σελ. 78, Τιντορέτο, Γ. 18ος αιώνας. «Ο Μυστικός Δείπνος» [πίνακας]. Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, <https://www.nationalgallery.gr>

